

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Andra Kammaren. N:o 22.

Onsdagen den 18 mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes föredragningen af statsutskottets utlåtande n:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet; och gjordes dervid början med

Punkten 7.

I enlighet med hvad Kongl. Maj:t i sådant afseende föreslagit hemställde utskottet under förevarande punkt:

»att Riksdagen, under förutsättning att behålla afkastningen af den staten tillhöriga, till landtbruksinstitutet vid Ultuna anslagna fasta egendom äfvensom elevernas afgifter och hyresbidrag varda till statsverket redovisade, må

dels, med godkännande af ej mindre följande

»Stat för landtbruksinstitutet vid Ultuna.

Angående omorganisation af Ultuna landtbruksinstitut.

<i>Aflöning.</i>	Lön.	Tjenstgöringspenningar.	Summa.
1 rektor, arfvode	—	—	2,000
1 lektor	2,000	1,000	3,000
3 lektorer	6,000	3,000	9,000
1 adjunkt	1,400	600	2,000
3 adjunkter	4,200	1,800	6,000
Extra lärare, arfvoden	—	—	2,250
1 bibliotekarie ...	—	—	300
Aflöning, summa kronor	—	—	24,550
Till institutets öfriga utgifter ...	—	—	24,450
Summa kronor	—	—	49,000

Efter fem år kan lönen höjas med 500 kr., efter tio år med ytterligare 500 kr., och efter femton år med ytterligare 500 kr.

Anm. Rektor och öfriga lektorer samt adjunkterna åtnjuta jemväl fri bostad. »
Andra Kammarens Prot. 1891. N:o 22.

Angående än äfven de vilkor och förbehåll, som i statsrådsprotokollet öfver omorganiseringen af civilärenden den 12 januari 1891 blifvit föreslagna för åtnjutande af i staten upptagna löneförmåner, höja det å sjetta hufvudtiteln under Ultuna landtbruksinstitutets förevarande anslagstitel uppförda anslag till Ultuna landtbruksinstitut från 20,000 kronor till 49,000 kronor, eller med 29,000 kronor;

(Forts.)

dels och medgifva:

att besparingar, som å det i nämnda stat »till institutets öfriga utgifter» uppförda belopp under ett år uppkomma, må användas till bestridande af utgifter under ett kommande år; samt

att Kongl. Maj:t må under en tid af fem år ega att vidtaga de ändringar i aflöningsstaten, som för genomförande af institutets förändrade organisation kunna erfordras, med vilkor att hvarken fastställda aflöningsbelopp eller aflöningsstatens slutsumma öfverskrides.»

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts dels af herrar *O. Jonsson* i Hof och *P. Andersson* i Högkil, hvilka hemstält:

»att Riksdagen må, med afslag å Kongl. Maj:ts förslag, i hvad detsamma afser genomförandet af de ifrågasatta, förändrade anordningarna med undervisningen vid Ultuna landtbruksinstitut samt godkännande af stat för institutet jemte hvad i sammanhang med denna stat för institutet jemte hvad i sammanhang med denna stat föreslagits, fastställa det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» uppförda anslag till Ultuna landtbruksinstitut att utgå med oförändradt belopp, 20,000 kronor»;

och dels af herr *I. Lyttkens*.

Ordet begärdes af

Herr Jonsson i Hof som anförde: Herr talman, mine herrar! Då jag icke kunnat följa pluralitetens mening inom utskottet beträffande denna fråga, har jag, såsom herrarne torde hafva funnit, afgifvit en reservation i punkten, deri min ståndpunkt är tillräckligt tillkännagifven och äfven någorlunda tillräckligt motiverad. Jag behöfver därför icke länge upptaga kammarens tid i frågan, ty den är dyrbarare, än att man onödigtvis skall upprepa hvad förut är känt för kammaren. Jag vill endast i några fall komplettera hvad reservationen innehåller, på det att min ståndpunkt må blifva ännu något klarare.

Jag förutsätter till en början, att hvad jag i min reservation anført gent emot de af styrelsen för Ultuna landtbruksinstitut och af landtbruksstyrelsen äfvensom af departementschefen åberopade skäl för organisationen bör åtminstone beträffande de delar deraf, som syfta på olika jordmän och klimatiska förhållanden i södra och mellersta Sverige, vara någorlunda tillräckligt vederläggande, så att jag icke på den delen behöfver offra några vidare ord. Deremot återstår ett annat skäl att fästa sig vid, som icke är så starkt betonadt hvarken i statsrådsprotokollet eller i styrelsernas yttranden,

nemligen den mindre tillfredsställande ekonomi, som nu likasom förut förefinnes vid Ultuna. Det är nemligen så, att detta läroverk i icke obetydlig grad för aflöning af sina lärare och för underhåll af undervisningsmateriel och dylikt har varit och är hänvisadt till den afkastning, jordegendomen lemnar; och om denna afkastning blir mindre tillfredsställande, lider naturligtvis läroverket deraf och får sin ekonomi derangerad. Det skälet kan icke jäfvas och det har sin betydelse. Men jag föreställer mig, att det dock icke bör vara så svårt att öfvervinna, ty om ekonomien blir för otillfredsställande, går det ju an att begära anslag af Riksdagen till förbättring deraf, utan att därför föreslå en ny organisation, som jag tror i framtiden skall visa sig hinderlig för ett klokt och sundt ordnande af landtbruksundervisningen. Det är på grund af denna uppfattning som också utskottet enhälligt tillstyrkt allt hvad som begärts till förbättring af jordbruket vid Ultuna både till byggnader och inköp af kreatur. Ekonomien kommer således redan genom bifall till den följande punkten i betänkandet att något förbättras. Men skulle den behöfva ytterligare upphjelpas, så fins ju intet hinder för Kongl. Maj:t att begära ytterligare extra anslag till förbättring af denna ekonomi, utan att ställa den i samband med ny organisation.

Det skäl, som för mig varit det hufvudsakligen bestämmande för att icke bifalla hvad Kongl. Maj:t här har begärt, är just det, att hvarje utexaminerad elev, att döma efter det antal, som hittills funnits vid detta institut, kommer att kosta statsverket i undervisningskostnad två å tre tusen kronor. Då härtill kommer, att det icke är fullt säkert, att den undervisning, som här meddelas, blir i alla afseenden tillfredsställande och tillräcklig, så framställer sig sjelfmant den frågan: om icke undervisningen, derest man anser, att det kunskapsmått, som inhämtas vid institutet efter nuvarande eller den föreslagna undervisningsplanen, är tillfredsställande, kan ordnas på ett billigare sätt, så att staten icke onödigtvis offrar tusentals kronor för detta ändamål. Enligt min tanke vore det en temligen enkel sak att, om man ställer sig på den ståndpunkten, att den undervisning, som vid institutet skall meddelas enligt Kongl. Maj:ts förslag och enligt hvad statsutskottet nu föreslår, är tillräcklig, ordna på sådant sätt, att undervisningen blir mycket billigare. Det är från denna ståndpunkt sedt, jag framställt alternativa förslag. Ett annat skäl, hvarför jag framlagt alternativa förslag i den form de hafva till ordnande af förevarande fråga, är äfven det, att våra landtbrukskolor hittills varit internat, och att med all antaglighet samma system hädanefter kommer att råda. Vid sådant förhållande bör man hålla sig till de institut vi för närvarande hafva, der det finnes byggnader för så väl undervisning som för lärare och elever. Vill man åter kasta öfver bord internatet och låta skolorna blifva externat, så kan det starkt sättas i fråga, om dessa platser äro lämpliga för meddelande af högre undervisning. I sådant fall tror jag, att den tanken, som jag sett framkastad i pressen, särskildt på senare tider, att till exempel Stockholm vore den rätta platsen, är fullt berättigad. Men håller man på den tanken, att skolan bör fortfarande vara ett

Angående
omorganisati-
on af
Ultunalandt-
bruksinstitut.
(Forts.)

Angående omorganisatio-
tion af
Uttuna landt-
bruksinstitu-
(Forts)

internat, då har man intet att välja på, utan måste hålla sig till de nuvarande instituten, det ena eller det andra.

Det var just den höga kostnaden, jag nämnde, som var hufvudsakliga skälet, hvarför jag icke förenade mig med utskottet. Men jag betviflar dessutom, att den undervisning, som här är afsedd att meddelas, skall i allmänhet eller i hvarje fall blifva tillräcklig för de behof man derigenom söker tillfredsställa. Om vi gå till den så kallade landtbruksläroverkskomiténs betänkande, så har denna komité till grund för omorganisandet af våra läroverk för sig sjelf uppställt de olika undervisningsbehofven i fyra grupper, deraf de högsta i tredje och fjerde. Enligt komiterades förslag skulle man vid båda instituten följa en och samma läroplan, men deraf synes mig följa, att om också den undervisning, som efter denna plan skulle meddelas, kan vara fullt tillräcklig för yrkesmännen i den tredje gruppen, inspektor eller förvaltare, kan deremot undervisningen icke blifva tillräcklig för den speciella delen utaf mer utbildade lärjungar, som vilja blifva lärare vid de högre skolorna eller landtbruksingenjörer och agronomer. För dessas utbildning saknar man hvarje tillstymmelse till fortsättning af studierna i den nu föreslagna planen. Man har visserligen låtit framskyuta, att genom anslående af stipendier man skulle få den fyllnad i kunskaper, som för dessa fordras. Men huru detta skall låta sig göra, kan jag icke fatta, ty de kunna ju icke vid dessa institut få högre undervisning än den för undervisningen fastställda läroplanen medgifver, då de lärare, som hafva till uppgift att undervisa eleverna vid instituten, icke kunna samtidigt undervisa i en högre kurs, derest icke det stora flertalet af elever skall blifva lidande derpå. Således kan jag icke finna annat än att här måste framstå såsom ett faktum, att antingen, för den händelse det mått af kunskaper, som vid instituten är afsedd att meddelas, är tillräckligt, kan denna undervisning göras billigare genom att flytta undervisningen till ettdera af instituten, eller ock, om det bör finnas en utväg till högre undervisning än den plan, komitén framställt, medgifver, denna utväg bör finnas inom ramen af samma kostnader, som här blifva en följd af den likformiga organisationen af de båda instituten. Huru än herrarne vilja se saken, vågar jag således påstå, att ett afslag på denna proposition och ett ordnande af förhållandena i den ena eller andra af de rigningar jag här angifvit bör blifva till fromma för en god landtbruksundervisning, utan att kostnaderna behöfva blifva större än enligt föreliggande förslag. Kostnaderna kunna till och med blifva mindre, i fall man icke vill utsträcka krafven på en god undervisning längre än här är ifrågasatt. Jag vet mycket väl, att de åsikter, jag här förfaktar, sannolikt icke komma att af kamraren omfattas; och jag tror, att denna fråga liksom frågan om det gamla kommerskollegium nu till den grad uttröttat kamrarne, att följderna blir den vanliga, eller att man till sist antager hvilket förslag som helst, som kastas fram, äfven om det förtjenar en ganska grundlig kritik, och fastän man inser, att något bättre skulle kunna åstadkommas. Jag har likväl, trots det jag hyser den föreställning att mina åsikter icke skola vinna framgång, icke kunnat underlåta att få dem förvarade dels i min reservation och dels

i protokollet, på det att åtminstone icke något fel må kunna tillvitast mig, om det i en framtid skulle visa sig, att den organisation, man nu står i begrepp att antaga, först och främst icke är tillfredsställande och sedermera kommer att fordra större anslag för att i någon mån kunna motsvara landets kraf på en god undervisning i denna bransch.

Angående
omorganisa-
tion af
Uttuna landt-
bruksinstitut.
(Forts.)

Jag vill till sist erinra kammaren om, att år 1889, då ett förslag, någorlunda liknande det nu framlagda, här behandlades, så afslogs det, dels därför att föreståndareplatserna för skolan och för egendomen icke voro åtskilda, utan lagda i samma hand, och dels äfven därför att den organisationsplanen icke omfattade båda våra landtbruksläroverk. Enligt föreliggande förslag har det första af de skäl, som då föranledde frågans fall, blifvit undanröjdt, ty här äro chefskapet för skolan och chefskapet för egendomen åtskilda, och man har sålunda med detta uppskof vunnit det målet, att dessa båda befattningar icke blifvit lagda i en och samma hand. Det andra målet deremot svärfvar fortfarande i vida fältet. Nu vill jag hemställa till de herrar, som år 1889 af just dessa skäl funno sig icke kunna bifalla det då framlagda förslaget, om den vinst, man erhållit genom denna förändring i fråga om föreståndareskapet, är så säker, och om, i fall detta verkligen är en säker vinst, den är så betydelsefull, att man af den anledningen bör antaga det föreliggande förslaget. Att icke vinsten af denna fördelning är så absolut säker, tror jag hvar och en bör kunna medgifva, äfven om han anser, att det är mycket svårt att finna en person, som i sig kan förena egenskapen af skicklig egendomsförvaltare med den af skicklig läroverksföreståndare. Säkert är nemligen, att, äfven om man genom denna fördelning kan göra någon vinst med häusyn till egendomens afkastning, man dock icke kan värja sig mot den tanken, att i många fall mellan de båda cheferna kunna uppstå slitningar, som icke skola sakna en menlig betydelse, om ock denna kan uppvägas af de fördelar i öfrigt, som kunna af fördelningen uppstå. Jag vill ock erinra om att, i fall äfven det är säkert, att man genom en dylik fördelning af chefskapen vunnit en fördel, denna fördel likväl kostar pengar; ty man lär icke gratis få någon förvaltare vid denna egendom; och skall man hafva en skicklig förvaltare, så har en sådan anspråk på en temligen god lön. Skall man åter hafva en mindre skicklig förvaltare, torde egendomens skötsel icke blifva bättre, än om chefen för skolan skulle fortfarande förena båda befattningarna.

Således tror jag, att den fördel man vunnit genom denna två-åriga hvila icke är så betydande, att icke den, jemförd med de idéer jag framkastat i min reservation, bör komma till korta, och att därför kammaren, om den fortfarande anser ett uppskof kunna förbättra frågans läge, i dag bör kunna afslå det föreliggande förslaget med större skäl, än som skedde vid frågans behandling år 1889.

Jag hemställer nu till kammaren att öfverväga, huru vida denna min åsigt förtjenar beaktande. Och på det att det icke sedan må läggas mig till last, att jag genom tystnad bidragit till en utgång af frågan, som jag icke kan gilla, tager jag mig nu friheten yrka bifall till min vid betänkandet fogade reservation.

Angående
omorganisa-
tion af
Ultuna landt-
bruksinstitut.
(Forts.)

Herr Kihlberg yttrade: Herr talman, mine herrar! Ultuna instituts omorganisation är ju en fråga, som stått på dagordningen länge, och det vore icke för tidigt om den nu finge sin lösning, i synnerhet som jag anser den nu föreslagna lösningen af frågan vara ganska lyckligt funnen. Deremot får jag säga, att om de grunder, reservanterna sökt göra gällande för omorganisationen af våra landbruksläroverk, skulle få göra sig gällande, så skulle jag anse det synnerligen olyckligt för vårt jordbruk.

Jag skall med några ord söka klargöra min uppfattning i denna fråga. Landbruksvetenskapen är en jemförelsevis ganska ny vetenskap i vårt land. Den är en importvara, hemtad från Tyskland och England, och de jordbruksläror, som meddelats och ännu meddelas vid våra landbruksläroverk, äro grundade på Tysklands och Englands landbrukslitteratur. Från dessa länder hemtas fortfarande nya impulser, och vår landbruksvetenskap är ännu icke fullt nationel. Den har icke fullt beaktat de säregna förhållanden, som vi hafva i vårt land, och här finnas många olika förhållanden i de särskilda orterna, hvilka därför kräfva olika uppfattningar och säregna lärdomar i jordbrukslära. Af denna anledning har hos oss uppstått ganska betänkligt misstroende mellan praktikens och landbruksteoriens förkämpar, ett misstroende som jag anser vara synnerligen skadligt. Man får ofta höra i det praktiska jordbruket oförfarna, men teoretiskt bildade män, som äro ledare för vår landbruksvetenskap, med förnämt förakt yttra sig om våra olärda landtmäns sätt att sköta sitt jordbruk, under det att man å andra sidan får höra praktiska landtmän, som lärt sig odla jorden efter egen erfarenhet och fädernas lärdomar, uttala sig med öfvermodigt sjelfförtroende om landbruksvetenskapen och förmena att den icke kan göra det praktiska jordbruket någon synnerlig nytta. Rättvisligen måste vi dock erkänna, att landbruksvetenskapen har gjort vårt land ganska stora och nyttiga tjänster. Den har steg för steg fört vårt jordbruk framåt. Vål är det sant, att landbruksteorien har behöft genom många misslyckade experiment, många kostsamma försök och många modifikationer tränga sig fram till det praktiska jordbruket, men det har slutligen visat sig, att den inom sig dock burit många sanningar, som hafva varit väl värda att beakta för landbrukaren.

Med de åsigt jag nu uttalat anser jag, att nu föreliggande förslag slagit in på den riktiga stråten, då det åtminstone vill bibehålla de landbruksinstitutioner, vi nu hafva, och icke, såsom reservanterna förmenat vara riktigare, centraliserat denna landbruksvetenskap på en enda plats, en enda punkt. Genom att vi enligt det föreliggande förslaget få behålla de nuvarande landbruksinstituten Ultuna och Alnarp, få vi behålla det enligt mitt förmenande lyckliga förhållandet att hafva landbruksinstitut för de olika delarne af vårt land, hvilka hafva så olika, så säregna jordbruksförhållanden hvar för sig, att de kräfva i viss mån hvar sin egen och särskilda jordbrukslära. Skånes och de sydligare delarnes jordbruksförhållanden äro nemligen i mycket olikartade med mellersta Sveriges. Reservanterna hafva sagt, att det icke råder så stor olikhet mellan jordbruksförhållandena i Upland och Skåne som mellan dem i Upland och Norrbotten, och säga, att

det alltså icke är behöfligt att ha två olika institut på olika platser. Jag vill då säga det, att jag icke är främmande för den tanken -- jag anser för min del det vara endast en tidsfråga -- att äfven Norrland kan komma att framställa rättvisa kraf på ett landtbruksläroverk, som förstär att uppfatta de säregna förhållanden, som Norrlands landtbruk verkliga representerar. Men det är icke frågan om det nu. För närvarande anser jag, att de institutioner, vi hafva för vår landtbruksvetenskap, Ultuna och Alnarp, äro synnerligen väl placerade. Derigenom komma nemligen lärarne i jordbrukslära och för öfrigt i de öfriga ämnen, som röra den rena landtbruksvetenskapen, i tillfälle att komma i beröring med framstående jordbrukare inom orten, och sålunda i tillfälle att korrigera de teoretiska utfalanden, de göra på lärosalen. Och meningen är ju, att i dessa olika institutioner skola uppfostras de unge landtmän, som skola ut i de omgifvande trakterna och sköta deras jordbruk.

Angående omorganisering af Ultuna landtbruksinstitut.
(Forts.)

Skulle deremot nu landtbruksläroverken omorganiseras efter de åsikter reservanterna framställt, och undervisningen förläggas till antingen Ultuna eller Alnarp eller också, såsom äfven från flera håll föreslagits, till någon af våra städer, hurudan skulle då ställningen blifva? Blevde den förlagd till Alnarp, skulle den säkert allt framgent utöfva samma goda inflytande på södra Sveriges jordbruk, som den nu gör, och äfven förstå att taga intryck af det praktiska jordbruket i denna ort och der bidra att föra jordbruket framåt. Men hvad betydelse skulle den få för mellersta Sverige? Jag tror den skulle blifva temligen ringa för det praktiska jordbruket i alla de öfriga delarne af Sverige. Skulle deremot denna institution förläggas till Ultuna, skulle kanske förhållandet ställa sig något bättre för Sverige i dess helhet, därför att den teoretiska undervisning, som nu meddelas i institutet, mera är byggd på de resultat, som vunnits i sydligare länder, resultat, som sålunda icke så mycket skilja sig från förhållandena i det sydligare Sverige. Allt efter som lärarne mera komme att taga intryck från de säregna förhållanden, som äro rådande i mellersta Sverige, kommer emellertid också det praktiska jordbruket att så småningom allt mera få nytta af denna institution; men nog tänker jag, att det då icke kommer att dröja länge, förrän sydsvenskarne skola komma att sakna sitt nu så kära Alnarp.

Skulle återigen all vetenskaplig undervisning på landtbrukets område förläggas till någon af våra städer, hvad blefve då följden? Jag föreställer mig, att de män, som der komma att föreläsa jordbrukslära för eleverna, skulle komma att hafva sin bildning grundad hufvudsakligen på kammarstudier, och skulle komma att följa jordbrukslärans utveckling icke efter de praktiska resultaten af jordbruket inom vårt eget land, utan snarare i den utländska literaturen, der det är lättare för dem att söka den. Jag tror, att detta skulle leda derhän, att landtbruksvetenskapen i vårt land ginge sin väg, och det praktiska jordbruket sin; ehuru närliggande, skulle de gå såsom 2 parallela linier sida vid sida, men aldrig råka hvaradra. Det tror jag icke skulle vara till nytta för vårt lands jordbruk. Och huru skulle undervisningen ställa sig för eleverna, om den skulle utöfvas i en stad? Huru skulle eleverna, som kanske sakna praktiska insigter

Angående i jordbruket, redigt fatta de beskrifningar de höra på lärosalarne omorganisatio- öfver alla de företeelser, som förekomma i landtbruket, såsom jordens tion af brukning, växternas utveckling o. s. v. Hvilka föreställningar skulle Ultuna landt- de få, när de icke skulle få tillfälle att på fältet korrigera, hvad de bruksinstitut. få höra på lärosalarne? Min uppfattning är, att en undervisning på (Forts.) detta sätt skulle blifva lika tung och hårdsmält, som om man toge sig för att studera kemi utan att vara i tillfälle att göra laborationer, eller geografi utan att hafva någon vägledning af kartan.

Efter uttalande af denna min uppfattning och i tro att jag dermed gynnar landtbrukets framåtskridande i vårt land, ber jag Andra Kammaren om bifall till nu föreliggande af statsutskottet tillstyrkta förslag.

Med herr Kihlberg förenade sig herrar *Mallmin, Åkerlund, Wahlgren* och *Arnoldsson*.

Vidare anförde:

Herr Sven Nilsson: Jag skall genast från början för min del bekänna, att jag icke är alldeles nöjd med det förslag, som föreligger, men jag har funnit, att det ej finnes någon annan utväg för närvarande för frågans lösning än den att beqväma sig att taga föreliggande förslag. Jag tror nemligen, att det icke är möjligt, att det förslag, som herr Olof Jonsson framställt, skall kunna tillvinna sig Riksdagens bifall. Men jag är på samma gång villig erkänna, att jag i hufvudsak gillar de uttalanden, som han gjort i frågan; jag anser nemligen, i olikhet med den föregående talaren, att det icke finnes behof af mer än ett landbruksinstitut för hela riket. Om detta sedan blir förlagdt till landsbygden eller städerna, det torde vara likgiltigt, ty jag tror, att *undervisningen* i jordbrukslära kan lemnas lika väl, vare sig institutet ligger på landsbygden eller i en stad. Jag har nemligen den uppfattningen, att den *praktiska* undervisningen i jordbruksskötsel icke bör meddelas vid landbruksinstitutet, utan den skall hafva meddelats redan innan eleven kommer till institutet, och kan vidare inhemtas efter det han der erhållit sin undervisning. Det kan således efter min uppfattning alldeles göra detsamma, om det finnes något väsentligare jordbruk på den plats, der institutet är beläget, eller icke; ty den praktiska kunskap eleven bör ega deri, skall han hafva skaffat sig vid något väl skött jordbruk, innan han kommer till institutet, och är han icke nöjd med den praktiska utbildning han på detta sätt fått, bör han inhemta det som fattas, sedan han gått ut från institutet. En sådan elev behöfver då icke, såsom man befarat, hemta sina kunskaper från literaturen om den utländska jordbruksskötseln, utan han kan inhemta dem lika bra i vårt eget land.

Det är enligt mitt förmenande för dyrt för vårt land att på det sättet ordna landbruksundervisningen, att man vid instituten icke blott skall erhålla den teoretiska undervisningen i jordbruksskötsel, utan äfven komma i åtnjutande af den praktiska utbildningen. Så har det, mine herrar, doek gått till hittills; de elever, som vunnit

inträde vid instituten, ha varit sådana, att en stor del af dem knappt sett, huru ett jordbruk skötes. Det är just därför, som undervisningen vid landbruksinstituten icke alltid hittills har varit så synnerligen fruktbringande. De farhågor, som den siste ärade talaren detta afseende uttalade gent emot det förslag, som reservanterna författat, kan jag för min del sålunda icke gilla.

Då jag för två år sedan stod i denna kammare och kämpade emot den kongl. proposition, som då förelåg i denna fråga, uttalade jag redan då denna öfvertygelse, att den teoretiska undervisningen och den praktiska utbildningen borde skiljas åt. Men dertill kom då, att det förslaget innehöll, att afkastningen af jordbruket vid Ultuna skulle användas för skolans existens, och att skötseln af både jordbruket och skolan skulle ligga i en persons hand. Jag beskyldes då för att hafva varit vilse, men den votering, som sedan gaf utslaget i frågan och som visade det resultatet, att för det kongl. förslaget afgäfvos endast 135 röster men mot detsamma 212, har visat att jag då hade rätt, och att regeringen icke vågat sig på att fortfarande framlägga ett förslag i samma riktning, och jag är för min del regeringen tacksam för att den nu slagit in på den rätta vägen. Det har nemligen visat sig under en lång följd af år, att inkomsterna af jordbruket hafva varit af den beskaffenhet, att sjelfva skolan aldrig har kunnat uppehållas riktigt. Den som har besökt Ultuna skall nog kunna bevitna, att skolan der just af brist på kapital icke har kunnat ändamålsenligt hållas uppe. Ser man dessutom på byggnaderna der eller på kreatursbesättningen och dylikt, skall det med synnerlig tydlighet framgå, att den väg, som hittills varit anvisad, varit olämplig. Enligt det förslag deremot, som nu föreligger, skulle skolans skötsel icke blifva beroende af missväxt eller mindre skördar m. m. af jordegendomen, utan skolan får nu ett bestämdt årligt anslag af statsverket och skall sålunda kunna upprätthållas på ett tillfredsställande sätt. Jordbruket komme att skötas helt och hållet för sig. I följd af de anordningar rörande uppförande af nya byggnader för jordbruket, som Kongl. Maj:t föreslagit, skall, för så vidt detta, såsom man väl får hoppas, blir väl skött, den tiden icke vara långt aflägsen, då statsverket skall kunna utarrendera egendomen och deraf vinna ett mycket godt resultat. Skulle för närvarande egendomen utarrenderas, är det alldeles tydligt att sådant knappast skulle kunna låta sig göra, men om så skulle kunna ske, är det visst att inkomsterna af denna stora och illa vårdade jordegendom skulle blifva synnerligen ringa. Men den utväg, som det kongl. förslaget utvisar, skall göra det möjligt, att man inom en icke så långt aflägsen framtid kan komma i det lyckliga läget, att helt och hållet eller ock till det väsentligaste kunna skilja egendomen från skolan; och detta skulle för staten medföra icke obetydligt större inkomster från jordegendomen, än hvad den lemnat under de senaste åren och hvad man under den närmasteframtiden kan hafva att påräkna, så länge den kommer att skötas för statens räkning.

Det är sant, såsom den ärade reservanten nämnde, att undervisningen för hvarje elev blir synnerligen dyr, om man fördelar hela undervisningskostnaden på elevantalet. Vid Ultuna finnas för närvarande enligt den katalog, som lemnades mig, då jag för en tid sedan

Angående
omorganisa-
tion af
Ultuna landt-
bruksinstitut.
(Forts.)

Angående omorganisering af Ultuna landtbruksinstitut (Forts.) var der, 31 elever, deri icke inräknade två elever uti mejerilära. Undervisningen i mejerilära skall ju nu flyttas till Alnarp, och sålunda bör hela lärjungeantalet vid Ultuna beräknas till blott 31. Enligt det föreliggande förslaget skulle lärarnes antal blifva 10 å 12. Det skulle således blifva 3 elever på hvarje lärare, och jag kan icke finna att det vittnar om synnerlig god hushållning att på det viset ordna ett läroverk. Jag föreställer mig också, att, om man kunde verkställa en sammanslagning af våra båda landtbruksinstitut, samma lärareantal, som nu finnes på det ena, skulle kunna undervisa det antal elever, som finnes på båda ställena. Men här föreligger nu det faktum, att vi redan hafva två landtbruksinstitut, det ena i södra och det andra i mellersta Sverige; och jag kan icke föreställa mig, att vare sig södra eller nordligare delen af landet vill ge efter, utan båda vilja nog hafva hvar sitt institut kvar. Derfor tror jag att, huru frågan ännu kommer att gestalta sig, det icke för den närmaste framtiden skall komma att inträffa, att man kan draga in det ena eller det andra institutet. För min del skulle jag kunna vara nöjd vare sig man ville flytta det ena eller det andra eller båda till ett gemensamt. Med de jernvägskommunikationer, som nu existera, skulle kostnaderna för en resa från den ena orten till den andra icke behöfva bli synnerligen dyra, i all synnerhet om staten rimligtvis ville sätta ned biljettpriset för eleverna. Men då jag, som jag redan uttalat, har den uppfattningen, att det icke är möjligt att nu vinna majoritet för det förslag, som herr Olof Jonsson i Hof framställt, har jag för min del ansett bäst att arbeta på förbättring af det nuvarande och således antaga det förslag, som föreligger, helst då ju regeringen gått Riksdagen så långt till mötes, som den gjort.

I statsutskottet var det därför min uppgift att först och främst söka förena mig med dem, som ville inskränka lärarepersonalen så mycket som möjligt utan att dermed skada läroverket. Dernäst sträfvade jag för att få i utskottets betänkande intaget och så skarpt som möjligt markeradt ett uttalande, att de, som skola önska inträde i institutet, dessförinnan skola grundligt hafva praktiskt utbildat sig i jordbruksskötsel och sjelfve lagt hand vid landtbruk under en längre tid, innan de erhålla inträde i institutet. Helst skulle jag hafva sett, att man alldeles bestämdt hade uttalat den meningen, att undervisning i praktisk jordbruksskötsel helt och hållet skulle försvinna från institutet, men jag är öfvertygad, att i följd af det vilkor, som statsutskottet i afseende härför bifogat Kongl. Maj:ts förslag, det i praktiken skall gå derhän, att eleverna icke skola komma att erhålla eller ens behöfva någon praktisk undervisning vid sjelfva institutet. Jag hade också för min del föreställt mig, då jag uttalade mig i denna fråga vid 1889 års riksdag, att den lägre landtbruksskola, som finnes vid Ultuna, borde skiljas från institutet, ty jag tror, att om jordegendomen skall skötas så, som ett rationelt jordbruk bör skötas, och i all synnerhet om den skall bortarrenderas, det icke är förenligt med ett klokt ordnande af egendomens skötsel eller afkastning, att denna skola behålles kvar vid egendomen. Men vid den tidpunkt då egendomen kommer att utarrenderas, kan det ju blifva fråga om att skilja skolan derifrån, eller ordna den på annat sätt än nu.

Ett annat skäl, som också förelåg, då jag förra gången uttalade mig i denna fråga, var det, att man icke på en gång omorganiserade båda landbruksinstitutet samtidigt. Men jag kan icke föreställa mig annat än att, om nu Ultuna blir ordnad så som utskottet föreslagit, det icke skall dröja så synnerligen länge, förrän man äfven tillmötesgår den önskan, som jag tror är temligen allmän, och omorganiserar äfven Alnarp efter samma plan, som kommer att tillämpas vid Ultuna.

Angående omorganisation af Ultuna landbruksinstitut.
(Forts.)

Efter de upplysningar jag nu lemnat om min ståndpunkt i frågan är det uppenbart att jag, i olikhet med den siste talaren, anser öfverflödigt, att eleverna äfven få praktisk utbildning i jordbruksskötsel vid landbruksinstitutet. Den åsigt han uttalade om att man snart skulle behöfva ännu ett landbruksinstitut, nemligen för Norrland, kan jag sålunda alls icke dela, och jag föreställer mig att, när de tvenne som redan finnas blifva tidsenligt omorganiserade, något sådant icke heller skall komma i fråga. Skulle den åsigten utbreda sig och vinna gehör, skulle man kanske snart nog anse af behovet påkalladt att få ett landbruksinstitut i hvarjtän län. Ty det råder i alla händelser icke så obetydlig olikhet i sättet att sköta jorden i de olika länen. Jordens beskaffenhet är ju sådan, att man på grund af jordmånen t. ex. icke sköter sitt jordbruk lika i ett län som i det nästgränsande. Men enligt mitt förmenande kunna de ynglingar, som från något län vilja gå in såsom elever vid institutet, innan de vinna inträde, praktiskt hafva utbildat sig i jordbruksskötsel i samma län, och på samma sätt skulle det tillgå för ynglingar från andra län. Äfven om man finge blott ett landbruksinstitut, skulle det kunna tillgå på samma sätt; ynglingar från Upland eller från Norrland skulle således kunna praktiskt genomgå landbruksskötsel i sin hembygd, innan de toge inträde vid institutet, och deras utbildning till jordbrukare skulle på detta sätt icke lida någon skada deraf, att institutet komme att ligga på annan ort.

Ett faktiskt förhållande, som jag icke heller kan låta bli att omnämna, är det, att byggnaderna vid Ultuna, i synnerhet de som tillhöra skolan, äro af ytterligt skral beskaffenhet. Jag tror dock, att de skola kunna sättas i stånd, om det anslag blir beviljadt, som Kongl. Maj:t dertill äskat. Och så skall, tror jag, om saken får utveckla sig såsom man nu tänkt sig den, den kunna realiseras så, att man både för den närmaste tiden och kanske äfven för en ganska lång framtid skall hafva skäl att vara belåten med den organisation, som nu är föreslagen.

På dessa skäl, och då jag anser omöjligt att i närvarande stund realisera den plan herr Olof Jonsson framställt, hvilken man får lemna åt framtiden, anser jag att kammaren nu bör antaga det föreliggande förslaget.

Herr Petersson i Runtorp: Jag kan icke neka, att äfven jag hyser de åsikter i denna fråga, som herr Olof Jonsson i Hof här uttalade, eller att man skulle kunna vara fullt belåten med en högre landbruksskola i vårt land. Men det är med denna fråga som med våra andra högskolefrågor. Då de förelegat här till behandling, har

Angående omorganisering af Ultuna landtbruksinstitut. jag uttalat, att jag anser att vi hafva för mycket universitet inom landet, ty det är alldeles för mycket att hafva tre i ett så litet land som vårt; men då vi nu en gång hafva dem, måste vi dragas med dem. Det är hela affären. Jag har därför också i denna fråga kommit till det resultatet, att när vi hafva tre högskolor för undervisning af läkare, så tror jag att vi äfven kunna behöfva dragas med två för utbildning af doktorer för vårt jordbruk, ty det kan behöfva repareras äfven det. Det är således min fulla öfvertygelse, att, om frågan här hade gällt att bilda 2 nya sådana der universitet eller högre landtbruksskolor, så skulle jag alldeles icke hafva kunnat gå in derpå. Men då vi nu hafva dem, så få vi behålla dem. Vi hafva äfven resonerat åtskilligt om förslaget att förlägga dem till en stad. Det skulle onekligen hafva sina fördelar med sig, ty derigenom skulle man möjligen få billigare lärarekrafter; men å andra sidan skulle det blifva mycket dyrbart att anskaffa både byggnadsplats och lämpliga byggnader, och vidare skulle det, då byggnaderna väl icke borde ligga inne i staden, utan på något afstånd, uppstå svårighet för lärarne att inställa sig vid läroverket på erforderliga tider. Med ett ord, det skulle uppstå så många svårigheter, att jag vid öfvervägande af frågan icke kunde komma till annat resultat, än att vi få dragas med dessa båda högskolor liksom med de andra och söka att bättra på dem och göra undervisningen så nyttig och ändamålsenlig som möjligt. Detta är skälet, hvarför jag tillstyrkt bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Man har äfven uttalat klander öfver, att byggnaderna vid Ultuna äro så dåliga och ej alls i det skick, de borde ega. För min del vill jag i afseende derå taga Ultuna-styrelsen och de personer, som handhaft denna sak, i försvar. De hafva gjort så godt de kunnat; att jordbruket är dåligt och byggnaderna dåliga beror derpå, att de måst göra såsom fattiga jordbrukare få göra, hvilka måste söka lefva först, det må sedan gå med grannlåter och bekvämligheter som det kan. Det beklagliga tillståndet är därför mera Riksdagens skuld än Ultuna-styrelsens.

Jag hoppas att, om detta förslag bifalles, Ultuna landtbruksinstitut skall kunna visa sig kraftigt nog att framgå i den riktning, det bör göra. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr J. H. G. Fredholm: Då frågan om ett definitivt ordnande af undervisningen vid Ultuna landtbruksinstitut förelåg vid 1889 års riksdag, så ville Riksdagen icke gå in på det då föreliggande förslaget, emedan den ville, att omorganisationen skulle omfatta icke blott det ena utan båda våra landtbruksinstitut. Och det är ju helt naturligt, att en sådan tanke skulle blifva uttalad, ty det vore orimligt att tänka sig undervisningen annorlunda anordnad på det ena stället än på det andra, då ändamålet med undervisningen är afsedt att vara lika på begge ställena.

I fråga om den högre landtbruksundervisningen är det dock icke tillräckligt, att man är på det klara med, huru man vill ha undervisningen vid de högre landtbruksinstituten ordnad, ty dermed har man icke lyckats lösa frågan om den högre landtbruksundervisningen i sin helhet. Det är nemligen att märka, att landtbruksinstituten

visserligen kallas för högre läroverk, men de äro högre läroverk blott i samma betydelse, som man kallar våra sekundära läroverk vid den allmänna undervisningen för »högre». De äro i sjelfva verket icke något annat än ett slags mellanskolor. Det är också den omständigheten, som har föranlett den komité, hvilken gjort upp förslag till ordnande af landbruksundervisningen i dess helhet, att för tillgodoseendet af den högre undervisningen vid instituten införa den nya stipendiat-institutionen. En föregående talare kunde icke förstå, huru det skulle vara möjligt för stipendiaterna att förvärfva sig en högre kunskap än den, som meddelades åt institutselever i allmänhet. I förbigående ber jag att få nämna, att detta icke skulle kunna ske annat än genom sjelfstudium, men med någon hjälp af lärarne torde stipendiaterna, med den utbildning de förut ega, på detta sätt ganska lätt kunna förvärfva sig ett högre kunskapsmått, än det institutet i allmänhet meddelar.

*Angående
omorganisa-
tion af
Uttuna landt-
bruksinstitut.*
(Forts.)

Men det är gifvet, att i samma mån landbruksvetenskapen vidgar sitt område och tilltar i betydenhet, skall också behovet af en högre vetenskaplig landbruksundervisning göra sig gällande. Deraf torde helt naturligt följa, att, i det ögonblick man går att fastslå organisationen vid ett af landbruksinstituten för en längre framtid, man vill hafva klart för sig om icke den nya organisationen i samband med de kostnader, som dermed oundgängligen äro förenade, kan komma att i framtiden lägga hinder i vägen för ett tillfredsställande ordnande af den högre landbruksundervisningen i dess helhet? Det är just denna synpunkt, som gifvit anledning till så väl reservanternas från utskottets afvikande mening som ock till åtskilliga andra förslag, som framkommit. Dessa hafva gått ut på dels att slopa båda landbruksinstituten och upprätta ett högre landbruksläroverk i Stockholm, dels att, såsom reservanternas i sitt ena alternativ yrkat, slopa det ena landbruksinstitutet och utvidga det andra till ett så mycket fullständigare läroverk, eller ock att ordna undervisningen i båda på sätt reservanternas i sitt andra alternativ föreslagit, eller så, att första årets undervisning meddelas vid det ena institutet och andra årets vid det andra. Jag vill då med afseende å den uppfattning, som uttalats, att man skulle slopa begge instituten och i stället upprätta ett högre landbruksläroverk i hufvudstaden, säga, att anledningen till att detta förslag framkommit väl är att söka deri, att man upprättat landbrukshögskolor i de större kulturländerna. Der har på den senare tiden upprättats dylika läroverk i Berlin, Wien och Paris. Men detta, att upprätta en landbrukshögskola i hufvudstaden, är dock en ganska allvarsam affär. Högskolan i Berlin kostade 2½ millioner i anläggning, och anslaget till hvart och ett af dessa läroverk uppgår till nära 200,000 kronor årligen. Denna kostnad är en naturlig följd af den stora omfattning, som undervisningen vid dessa högskolor erhållit — den meddelas i Paris af 25 och i Wien af 38 lärare, men antalet lärjungar uppgår också på det senare stället till 500. Det är gifvet, att man icke gerna kan tänka sig att åstadkomma något likartadt i Sverige; men skillnaden i kostnad torde dock icke blifva så stor. Tillika är det att märka, att man i nämnda länder icke afskaffat landbrukets mellanskolor, motsvarande våra.

Angående omorganisering af Ultuna landbruksinstitut. Dessa hafva bibehållits, och har man jentemot dem upprättat högskolor. Det är blott ett land, som derifrån gjort undantag, nemligen Danmark. Der har man en dylik centralhögskola för hela landet, men icke några läroverk, som motsvara våra landbruksinstitut. Men icke heller denna »landbohöiskole» i Danmark är någon billig affär. De årliga omkostnaderna för densamma uppgå till 156,000 kronor, och den har en lärarepersonal om 25 personer och ett lärjungeantal af omkring 300. Jag tror nu icke för min del, att Riksdagen skall befinnas vara benägen att efter de stora kulturländernas föredöme bibehålla de två nuvarande instituten och tillika inrätta ett högre landbruksläroverk i Stockholm, emedan denna organisation naturligtvis blefve mycket dyr.

Söker man att lösa frågan i denna riktning, återstår således icke något annat sätt än att i Stockholm upprätta ett högre landbruksläroverk af samma beskaffenhet som landbohöiskolan i Köpenhamn, och att vid detta läroverk koncentrera den högre landbruks- och mejeriundervisningen, som nu meddelas vid Ultuna och Alnarp, äfvensom den undervisning, som nu meddelas vid veterinärinstitutet och skogsinstitutet. Landbohöiskolan i Köpenhamn omfattar fem fackafdelningar, af hvilka, utom förenämnda tre, en afser trädgårdsskötsel och en utbildande af landbruksinspektörer. Tänker man sig nu en sådan organisation genomförd i vårt land, så skulle man naturligtvis därför disponera de årliga anslagen till de båda landbruksinstituten, veterinärinstitutet och skogsinstitutet, hvilka sammanlagdt uppgå till 175,000 kronor, och med ett sådant årsanslag skulle man ju kunna få till stånd ett mycket förträffligt läroverk. Jag tager då icke i betraktande, att anläggningskostnaderna för den nya högskolan skulle blifva ganska betydliga, ty en sådan låter icke uppföra sig på samma sätt som ett vanligt elementarläroverk. Man måste med densamma förena en ej obetydlig areal till försöksfält. Köpenhamns landbohöiskole har en areal af omkring 40 tunnland, hvaraf omkring 33 äro använda till försöksfält och botanisk-ekonomisk trädgård. Det blefve sålunda, äfven det, en dyr affär att åstadkomma något likartadt här i hufvudstaden, på samma gång man naturligtvis i mer eller mindre mån gick förlustig de kostnader, som man redan nedlagt på Ultuna och Alnarp samt de öfriga instituten, som den nya högskolan skulle ersätta. Dessa kostnader uppgå för Ultuna till 400,000 kronor, för Alnarp till omkring $\frac{1}{2}$ million och för veterinärinstitutet likaledes till omkring $\frac{1}{2}$ million. Storleken af den förlust, en realisation af dessa institut skulle komma att för statsverket medföra, är en fråga, hvarom jag icke vill uttala mig. Att organisera den högre landbruksundervisningen så som nu blifvit antydt vore visserligen ett sätt att lösa frågan. Men jag betvivlar, att Riksdagen vill vara med om en så genomgripande reform.

Det återstår då att granska först det sätt, som af reservanterna föreslagits, att flytta det ena landbruksinstitutet till det andra. Jag vill dervid för det första göra den anmärkningen, att man icke kan genom en sådan åtgärd, såsom reservanterna förmena, minska lärareantalet till hälften, ty en fördubbling af lärjungeantalet på ena stället kräfver redan den en ökning i nu befintliga lärarekrafter på detta

ställe. Dertill kommer, att undervisningen i sådant fall måste göras mera tillfredsställande än den nu är, om sammanslagningen skall ur undervisningssynpunkt medföra någon fördel. Men en sådan utvidgad undervisning gör en ytterligare ökning af lärarekrafterna behöflig. En sammanslagning skulle vidare framkalla behof af nya byggnader icke blott för elevernas behof, utan sannolikt äfven på grund af undervisningens kraf. En sådan anordning blir derför förenad med icke obetydliga kostnader, och besparingen i årsanslag torde må hända icke uppgå till så betydliga belopp, som man föreställer sig.

Hvad åter reservanternas andra alternativ beträffar, kan jag för min del icke se, att det innebär någon möjlighet att medföra nytta och gagn. Ty man kan icke fördela den undervisning, som nu omfattar två år, så, att första årskursen genomgås vid Ultuna och den andra vid Alnarp, utan skada för sjelfva undervisningen, och för öfrigt skulle man genom en sådan anordning icke vinna någon synnerlig minskning i kostnaderna. Man kan icke fördela lärarne på de två läroverken så, att det sammanräknade antalet icke blir mer än hvad som nu finnes vid det ena. Vidare måste man öka antalet lektorer i förhållande till antalet adjunkter, ty om det nu är möjligt för en lektor att med biträde af en adjunkt på 2 år föredraga en kurs, der lektorn öfvertager hufvudundervisningen i begge årskurserna, så måste, om dessa fördelas lärarne emellan, hvardera föredragas af en lektor. Detta blir en nödvändighet åtminstone hvad kemi och fysik beträffar. Likaledes kräfvär den elementära botaniken och växtfysiologien för undervisningens meddelande en lektor lika väl som den ekonomiska botaniken, läran om växtsjukdomar och frökännedom, hvilka ämnen på grund af det samband, i hvilket de stå till öfriga tillämpningsämnena, måste föredragas andra året. Slutligen torde det blifva nödvändigt att åt de adjunkter, hvilka efter denna organisationsplan skola sjelfständigt föredraga sina ämnen, bereda bättre löneförmåner än de nu föreslagna.

Man nödgas sålunda att betydligt öka kostnaderna för lärarepersonalen, och dermed upplör äfven den besparing, som man genom den ifrågasatta organisationen ville åstadkomma. För öfrigt skulle man genom en sådan anordning af undervisningen bryta sönder densamma, hvarigenom den så nödiga vevverkan mellan lärarne i de grundläggande och i de tillämpade läroämnena och mellan eleverna i första och andra årskursen omintetgjordes.

Hur man emellertid än må betrakta frågan, huru undervisningen i landtbruk bäst skall ordnas i sin helhet, så tror jag, att Andra Kammaren i närvarande ögonblick på grund af så beskaffade förslag icke kan fatta något beslut, emedan hvarje sådant förslag måste göras till föremål för noggrann undersökning, innan det kan komma i fråga att antagas. Det återstår då icke någon annan utväg än att bygga på den grund som lagd är och att taga det förslag till omorganisation, som föreligger i utskottets betänkande, under ompröfning, hvilket man med så mycket mindre risk kan göra; som den föreslagna organisationen icke utgör något hinder för att framdeles gifva åt den högre undervisningen en större utsträckning.

Innan jag går att granska den föreslagna organisationen för

Angående
omorganisa-
tion af
Ultuna landt-
bruksinstitut.
(Forts.)

Angående omorganisering af Ultuna landbruksinstitut. Ultuna, ber jag dock först få göra den anmärkningen, att jag beklagar, att icke det förslag, som blifvit framställt, varit åtföljdt af någon antydan om, att undervisningen vid Alnarp skall, så snart omorganisationen vid Ultuna blifvit genomförd, ordnas i öfverensstämmelse med det sätt, hvarpå undervisningen vid Ultuna blifvit ordnad.

(Forts)

Det är visserligen sant, att organisationen af läroverket, för så vidt man dermed menar läroverket och egendomen i samband med hvarandra, eller den organisation, som är beroende på lokala förhållanden, kan göras olika vid båda instituten. Men deremot är det absolut nödvändigt, att undervisningen är lika på båda ställena, så att det kunskapsmått, som bibringas vid det ena, icke är mindre än det som meddelas vid det andra, och att de fordringar, som fordras för inträde vid det ena, äfven göras gällande vid det andra, så att icke, som det hittills varit förhållandet, man vid Alnarp kan komma in utan inträdesexamen och gå igenom kursen på ett år, under det att andra årets kurs icke är något annat än en repetition af hvad man läst under första året. Det är icke på det sättet, som förhållandena blifva ordnade på tillfredsställande sätt. Dylika skiljaktigheter mellan de båda läroverken kunna icke medgifvas, om det skall medföra lika stor kompetens att hafva genomgått det ena läroverket som att hafva genomgått det andra. Men naturligtvis utgör detta vilkor icke något hinder för att man nu antager den föreslagna organisationen för Ultuna, endast man sedermera genomför samma reform vid Alnarp, ehuru det visserligen varit önskvärdt, att man på förband haft visshet om att så kommer att ske.

Hvad nu angår den föreslagna organisationen af Ultuna, så ber jag först att få fästa mig vid skiljandet mellan egendomens och läroverkets ekonomi. Att detta är en god sak, derom äro alla ense. Men huru det sedan skall förfaras med egendomen, är icke alldeles lika tydligt och klart. Man kan dervid gå till väga på olika sätt. Man kan låta utarrendera egendomen eller låta förvalta den af styrelsen för statens räkning. Derom får jag för min del säga, att, om man skall utarrendera egendomen, så vet jag icke hvad det skall vara för idé med att behålla läroverket vid Ultuna; man kan då efter min åsigt lika gerna flytta det till Stockholm. Ty får en arrenderad hand om egendomen och sålunda sättes i tillfälle att disponera deröfver med den rättighet en arrendator eger, torde läroverket bra litet kunna komma att begagna egendomen såsom demonstrationsfält, hvilket ju dock vore meningen. Huru vida utarrendering kommer att ega rum eller icke, derom lemna oss statsverkspropositionen i okunnighet. Man kan dock befara, att egendomen skall blifva utarrenderad, emedan herr statsrådet och chefen för civildepartementet i statsverkspropositionen säger, att han icke obetingadt delar landbruksstyrelsens åsigt, att Ultuna-jorden ovilkorligen bör bibehållas vid institutet och icke på arrende utlemnas». Det är således herr statsrådets uppfattning, att det låter sig göra att med bibehållandet af läroverket vid Ultuna utarrendera Ultuna-jorden; och om denna hans uppfattning skulle blifva genomförd, sedan Riksdagen antagit detta definitiva organisationsförslag, då måste jag säga, att jag anser nu föreslagna organisation vara i en väsentlig punkt förfelad.

Men om man nu, hvilket jag för min del anser vara det enda rigtiga, bibehåller egendomen vid läroverket, så måste man tillse, att utsigt förefinnes för, att den skall blifva skött på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt; och detta kan icke vinnas på annat sätt, än *Angående omorganisat- ion af Ultuna landt- bruksinstitut.* att man skapar något intresse därför hos dem, som ha ledningen af egendomen i sina händer, d. v. s. hos styrelsen. Det finnes ett medel, som kan väcka ett sådant intresse hos styrelsen, det nemligen: att man föreskrifver, att styrelsen skall hvarje år leverera ett visst, fastställt belopp till statsverket. Mot en sådan anordning kan styrelsen icke hysa några betänkligheter, alldenstund den *sjelf* föreslagit, att den skulle årligen till statsverket betala 10,000 kronor, med rättighet att disponera det belopp, som kan blifva öfver. Att dessa 10,000 kronor icke äro mer än hvad styrelsen kan komma ut med att betala, följer deraf, att medelinkomsten under åren 1863—1873 utgjorde 14,200 kronor och på 1880-talet 11,300 kronor. Domänintendenten har för landbruksläroverkskomiténs räkning uppskattat värdet utaf afkastningen till 12,000 kronor årligen. Ett sådant vilkor, förknippadt med rätten för institutet att förvalta egendomen, hade enligt min mening bort af utskottet föreskrifvas, hvadan utskottet således ej bort utan vidare godkänna herr statsrådets framställning, »att behållna afkastningar af den staten tillhöriga, till landbruksinstitutet vid Ultuna anslagna fasta egendom, äfvensom elevernas afgifter och hyresbidrag varda till statsverket redovisade». Uppställer man för förvaltningen af egendomen intet annat vilkor än detta, vill det synas mig, som man skulle hafva föga garanti för, att egendomen skall komma att förvaltas på ett ekonomiskt fördelaktigt sätt.

Den ekonomiska frågan är emellertid icke hufvudsaken, utan detta är *sjelfva undervisningens* anordnande. Med afseende derå skall jag icke uppehålla mig vid den mycket omordade frågan, om undervisning skall meddelas i praktik eller ej, emedan jag anser denna fråga vara jemförelsevis underordnad. Hvad deremot *sjelfva* sättet för undervisningens ordnande beträffar, så har den saken blifvit med den största omsorg och grundlighet behandlad af landbruksläroverkskomitén. Denna komité har med synnerlig noggrannhet fastställt de olika lärarnes undervisningsområden och omfånget af hvar och en lärares verksamhet. Då detta naturligtvis är just *sjelfva* kärnpunkten i fråga om undervisningens ordnande, anser jag för min del, att om man nu uppsätter de här föreslagna lärarelönerna på ordinarie stat, så bör man också hafva trygghet för att undervisningen blir ordnad på ett ändamålsenligt sätt; ty man beviljar ju icke anslaget i annat syfte än såsom ett medel för att uppnå det afsedda ändamålet. Men att döma af statsverkspropositionen tror jag dock, att man saknar en sådan trygghet. Herr statsrådet säger nemligen der, att »det torde kunna ifrågasättas, om icke ämnenas fördelning å de särskilda lärarne lämpligast bör underkastas pröfning vid uppkommande ledigheter eller eljest då förhållandena dertill föranleda. Det blefve i så fall möjligt att rätta ämnesfördelningen efter lärarnes speciella egenskaper». För min

Angående del kan jag ej underlåta att uttala min förvåning öfver en sådan omorganisering af uppfattning, ty jag tror, att man redan har förvärfvat en ledsam erfarenhet om, att ett sådant sätt att organisera undervisningen i högsta måtto otillfredsställande. Vid Ultuna har en och samma person föreläst i så vidt skilda ämnen som: jordbrukslära och byggnadskonst; husdjursskötsel och växtodlingslära; skogshushållning, trädgårdsskötsel, ritning, fältmätning och afvägning; och vid Alnarp har samme lärare behandlat så olika och hvar för sig magtpåliggande ämnen som landthushållningslära och husdjursskötsel. Det är just detta sätt, hvarpå undervisningen förut varit ordnad, som i väsentlig mån utgjort orsaken till, att den ej varit tillfredsställande och att en komité blef tillsatt för att ordna den på ett bättre sätt. När man derfor ser, att det förefinnes en viss benägenhet att för framtiden bibehålla en redan utdömd organisation, så saknar man naturligtvis nödig trygghet för, att den organisation, man eftersträfvat, och för hvilkens genomförande man nu skall bevilja medel, verkligen blir genomförd.

Men icke mindre viktigt, än att undervisningen blir väl ordnad, är för en ändamålsenlig organisation det vilkor, att lärarne blifva dugliga. För att erhålla behöflig trygghet härutinnan har landtbruksläroverkskomitén med största omsorg fastställt de fordringar, som skola ställas på dem, hvilka vid landtbruksinstitutet skola anställas såsom lärare. Med afseende härpå föreskrifver komitén såsom vilkor: inlemmandet af ansökan, åtföljd af meritförteckning och utgifna skrifter, två proföreläsningars hållande, sakkunniges hörande, rätt för sökande att anföra besvär hos Kongl. Maj:t. Men huru vida nu anförda vilkor för erhållandet af dugliga lärare — något som ju är af synnerlig vikt att veta just nu, då det här gäller att förflytta lärarne på ordinarie stat, hvarest de skola blifva stående ända till dess de afgå med pension — komma att tillämpas i den nya organisationen, derom vet man heller ingenting; åtminstone vinner man derom ingen upplysning i statsverkspropositionen. Man kan dock vara berättigad att hysa tvifvel om att så kommer att ske, då man i landtbruksakademiens förvaltningskomités utlåtande af den 20 februari 1886 angående undervisningens ordnande vid landtbruksinstitutet finner en passus af följande lydelse: »att Kongl. Maj:t ville medgifva, att styrelsen i de fall, der det befinnes lämpligt, måtte få utfärda fullmagter åt institutets nuvarande lärare, utan att dessa åläggas de prof, som i komiténs förslag innehållas, eller dylika andra prof, som kunna blifva föreskrifna». Skulle mot förmodan Kongl. Maj:t komma att fästa något som helst afseende på denna hemställan, då måste jag säga, att när man allt jemt har framhållit, att den dåliga undervisningen på Ultuna är föranledd deraf, att man icke kan skaffa sig tillräckligt goda lärare, så länge Riksdagen icke beviljar därför erforderliga medel, då är det af yttersta vikt, att också Riksdagen, när den nu går att anslå nödiga medel, derfor fastställer det vilkor, att något sådant som det landtbruksakademiens förvaltningskomité föreslagit icke må ske.

Hvad vidare beträffar sjelfva den af utskottet föreslagna *staten*, kan jag icke underlåta att rigta några anmärkingar mot det sätt,

hvarpå utskottet vid uppgörandet af denna sökt utöfva sparsamhet. I stället för de af Kongl. Maj:t föreslagna fem lektorerna och tre adjunkterna har utskottet i den nya staten uppfört endast fyra lektorer, men deremot fyra adjunkter. Naturligtvis har derigenom en besparing uppstått. Men det förvånar mig, att icke utskottet, som så noga granskar alla anslagsfrågor, för detta ändamåls vinnande tagit i betraktande den första posten: en rektor med ett arfvode af 2,000 kronor. Meningen med detta arfvode är, att en af lektorerna tillika skall vara rektor och derför erhålla särskildt arfvode. Vid bestämmandet af dettas storlek måste man då först fråga sig: hvad har rektorn att göra? Enligt landbruksläroverkskomiténs utlåtande har han skyldighet att vaka öfver undervisningen och stadgarnes efterlefnad, att rätta eller hos styrelsen anmäla öfverträdelser, att införa kungörelser för inträde och föra matrikel öfver lärjungarne, att vara ordförande i lärarerrådet, att mottaga, diariseras och besvara skrivelser, att vårda arkivet, att afgifva kassarapport och kassaförslag, att förvara säkerhetshandlingar, att attestera räkningar och verkställa inventering samt afgifva årsberättelser. Förteckningen öfver allt detta upptager i komitébetänkandet 2 sidor, men fullgörandet deraf tager dock i sjelfva verket icke synnerligen mycken tid i anspråk; och detta ringa arbete har man, detta oaktadt, nu föreslagit att aflöna med 2,000 kronor eller en hel adjunktslön. Detta förefaller så mycket mer anmärkningsvärdt, som det är precis samma belopp, som fans upptaget i 1889 års förslag, enligt hvilket dock läroverkets rektor tillika skulle vara förvaltare af egendomen. Således: den, som enligt 1889 års organisationsplan skulle vara föreståndare för det hela, så väl egendom som läroverk, skulle för detta arbete ej få större lön än den, som enligt nu föreliggande förslag skall vara blott rektor. För ytterligare belysning af detta arfvodes storlek må en jämförelse göras med hvad som beviljas rektorn vid andra likstälda läroverk. Föreståndaren för veterinärinstitutet åtnjuter i ersättning för sitt föreståndarskap fri bostad. Föreståndaren för bergsskolan erhåller 600 kronor, föreståndaren för gymnastiska centralinstitutet 400 kronor. Den ende, som uppbär ett arfvode, någorlunda jemförligt med nu föreslagna, är föreståndaren för tekniska högskolan, som har ett arfvode af 1,500 kronor; men detta läroverk har icke mindre än 26 lärare och 250 lärjungar, under det att Ultuna blott har 40 elever. Vid denna post hade sålunda uppenbart en besparing kunnat göras. Deremot hade man icke bort söka vinna besparing genom att förvandla en lektorsbefattning till en adjunktspåst. Utskottet meddelar ej upplysning om, hvilken lektor som skulle förvandlas till adjunkt, men vill man söka göra klart för sig, hvilken lektorsbefattning afses, så kan det icke gerna vara annat än lektoratet i botanik. Men oafsedt allt annat, som talar mot en sådan anordning, så visar sig olämpligheten deraf tillräckligt endast af det, som professor Wittrock här i kammararen år 1889 anförde, då han påvisade nödvändigheten af att nämnde lärare vore lektor.

I fråga om staten vill jag ytterligare påpeka ännu en omständighet, som gör att man måste betrakta den såsom mindre ända-

Angående
omorganisa-
tion af
Ultuna landt-
bruksinstitut.
(Forts.)

Angående omorganisering af Ultuna landtbruksinstitutet målsenlig. Enligt föreliggande förslag till stat skola lektorerna hafva 3 ålderstillägg, men adjunkterna deremot icke något. Det må nu så vara, att detta står i öfverensstämmelse med de allmänna läroverkens lönevilkor; för mig är detta ändock icke något tillfredsställande skäl. Bättre hade varit, om lektorerna fått 2 ålderstillägg och adjunkterna åtminstone ett. Derigenom hade lönevilkoren dem emellan blifvit bättre reglerade, ty utom den egentliga lektorslönen, 3,000 kronor och 2 ålderstillägg å 500 kronor, således tillsammans 4,000 kronor, åtnjuter lektor fri bostad, som torde kunna uppskattas till 1,000 kronor. Hela hans aflöning i högsta lönegraden skulle således uppgå till 5,000 kronor. Men denna lön är väl icke stå i tillbörlig öfverensstämmelse med adjunktslönen, 2,000 kronor, om adjunkten under en längre period kommer att stanna på sin plats och saknar utsigt att erhålla någon tillökning.

(Forts.)

Då det nu är fråga om att antaga en ordinarie stat — icke en summa »i klump», utan en i speciella poster fördelad stat — så inses lätt, med kännedom om de svårigheter, som äro förenade med att få till stånd en ändring i ordinarie stat, af huru betänklig art de af mig gjorda anmärkningarne mot staten i sjelfva verket äro. Då man skrider till afgörandet af denna fråga, må man därför väl betänka sig, ty det är såsom att underskrifva ett kontrakt på lifstid. De betänkligheter jag för min del haft mot det föreliggande förslaget, hvilket jag i hufvudsak gillar, äro följande:

att intet finnes antydt om, huru en rent vetenskaplig undervisning i landtbruk skall med bibehållande af den föreslagna organisationen kunna vinnas;

att undervisningen, till den utsträckning man nu vill gifva den, icke blir densamma vid båda instituten, hvarigenom det kan hända, att den endast vid det ena blir tillfredsställande;

att intet finnes i statsverkspropositionen antydt, som bestämt lofvar, att undervisningens organisation skall blifva utförd i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den af landtbruksläroverkskomitén utarbetade, och att all garanti för, att den skall blifva tillfredsställande, sålunda saknas;

att de antydningar, som i statsverkspropositionen lemnas, deremot gifva anledning att förmoda ett ordnande på annat sätt, något som jag för min del skulle finna mycket beklagligt, och göra de med anslagets beviljande förenade uppoffringar ändamålslösa;

att slutligen utskottets förslag till stat är i många delar otillfredsställande och olämpligt.

Under vanliga förhållanden skulle dessa betänkligheter för mig utgjordt tillräcklig anledning att motivera ett afslagsyrkande. Men i betraktande af det bedröfliga läge, i hvilket Ultuna landtbruksinstitut redan länge befunnit sig, kan jag omöjligen förmå mig att göra ett sådant yrkande, ehuru väl ett afslag nu, såsom jag hoppas, icke skulle hafva annan effekt, än att frågans afgörande uppsköttes på ett år. Då sålunda min känsla förbjuder mig att göra, hvad mitt förstånd säger, att jag borde göra, så afstår jag för närvarande från något yrkande, i förhoppning, att de af mig nu uttalade betänkligheterna skola komma att under diskussionens lopp blifva häfda.

Herr Persson i Mörarp: Jag hyser naturligtvis icke någon förhoppning att kunna häfva de betänkligheter, som den siste talaren hade mot bifall till utskottets förslag. Jag ber emellertid att få nämna, att om det nu vore fråga om att i vårt land börja från början och upprätta en plan för landbruksundervisningens ordnande, så föreställer jag mig, att det icke skulle finnas många inom denna kammare, som skulle vara böjda för inrättande af två läroanstalter för den högre landbruksundervisningen. Men nu är det icke så. Nu hafva vi redan dessa institut, Ultuna och Alnarp; i det närmaste förefinnas der tillräckliga byggnader, och herrarne känna allt för väl de slitningar, som gjort sig gällande med afseende på de olika orternas förmenta behof i detta hänseende, och som gjort, att frågan om omorganisation af de högre undervisningsanstalterna för vårt landbruk många år varit på tal. Jag är öfvertygad om att, om man nu skulle börja från början, det icke skulle ifrågakomma att anordna mer än en högre undervisningsanstalt af detta slag i vårt land. Hvarthän den skulle förläggas, derom kan ju vara öfverflödigt att uttala sig. Jag för min del anser, att den borde förläggas invid eller i närheten af hufvudstaden, emedan förhållandena göra, att man då skulle kunna få undervisningen bättre. Under sådana förhållanden borde också enligt min uppfattning läroverket organiseras så som motsvarande institution i Danmark. Der har man till en undervisningsanstalt icke allenast koncentrerat den högre landbruksundervisningen, utan man har äfven till samma anstalt förlagt veterinärinstitutet, skogsskolan och mejeriskolan. Det är klart, att det genom denna koncentrerering i längden skulle blifva billigare. Men jag hemställer, huru vida någon tror, att det skulle blifva möjligt att förmå svenska Riksdagen att ingå på en sådan omorganisation, hvarigenom vi finge denna undervisning ordnad så som vårt naboland Danmark har den ordnad, och hvarigenom man finge dessa olika undervisningsanstalter, af hvilka en stor del tillkommit under de senare åren, sammanförda till ett enda stort institut. För min del tror jag icke, att Riksdagen komme att gå in derpå. Och under sådana förhållanden tror jag, att man rent af är nödsakad att ingå på det föreliggande förslaget, som enligt min uppfattning är ett betydligt steg framåt.

Det ställdes af den förste talaren, som yttrade sig i frågan, till dem, som 1889 voro emot det då af Kongl. Maj:t framlagda förslaget till ordnande af landbruksundervisningen vid Ultuna, den frågan, huru vida den fördel, som nu hade vunnits derigenom, att man hade fått landbrukets skötsel skild från chefskapet vid läroverket, vore af den betydelse, att man derfor borde uppoffra de betänkligheter, som man då hyste mot att bifalla Kongl. Maj:ts förslag. Då jag var en af dem, som motsatte sig Kongl. Maj:ts förslag af 1889, så ber jag att till svar å hans fråga få säga, att man genom antagande af det föreliggande förslaget skulle vinna icke allenast det, som den talaren omnämnde, utan äfven enligt min uppfattning en annan fördel, för hvilken jag ensam stred inom landbruksläroverkskomitén, nemligen att få den högre mejeriundervisningen förlagd till endast ett ställe. Det är emellertid så, att styrelsen för det södra institutet visat sig

Angående
omorganisa-
tion af
Ultuna land-
bruksinstitut.
(Forts.)

Angående omorganisering af Ultuna landbruksinstitut. synnerligen stark i sitt motstånd mot att ingå på en organisation för Alnarp, sådan som landbrukskomitén föreslagit, och såsom nu äfven Kongl. Maj:t föreslagit i afseende på Ultuna. Jag tror, att om man nu antager detta förslag om organisering af Ultuna landbruksinstitut, så skall man, sedan man vunnit någon tids erfarenhet, huru de gjorda ändringarne komma att verka, möjligen kunna komma derhän — och jag hoppas, att man verkligen skall det — att denna organisation äfven genomföres för Alnarp och man sålunda får den likformighet mellan de båda instituten, som är så önskvärd. Jag instämmer till alla delar med herr Fredholm i hans uttalade betänkligheter med afseende på inträdesfordringarnes olikhet. Dessa böra vid de båda anstalterna ovilkorligen vara lika, och jag hoppas, att regeringen icke skall underlåta att draga försorg om, att likställighet i detta afseende åstadkommes. Det är dessa skäl, som gjort, att jag för min del, oaktadt jag var emot 1889 års förslag, nu har kunnat vara med om att tillstyrka Kongl. Maj:ts proposition.

Jag vill icke inlåta mig på frågan, huru vida det är bättre att hafva 5 lektorer och 3 adjunkter eller 4 lektorer och 4 adjunkter. Jag lemnar den saken derhän, ty jag tror, att om det i detta afseende blir något misstag begånget, så är detta icke af svårare beskaffenhet, än att en rättelse kan mycket lätt ega rum. Och hvad angår herr Fredholms anmärkning, att det vore origtigt, att adjunkterna icke erhållit något åldersstillägg, då detta varit förhållandet med lektorerna, så ber jag endast att få nämna, utan att vilja göra något bestämdt uttalande, att dessa adjunkter äro afsedda att, så att säga, stiga upp till högre tjenstemannagrad, och då komma de ju i åtnjutande af större förmåner.

Jag skall emellertid icke längre upptaga herrarnes tid, utan hoppas, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag, till hvilket jag yrkar bifall.

Herr Kihlberg: Jag skall endast anhålla att få yttra några ord till genmäle mot den ärade talaren på skånebänken. Han yttrade, att lärjungarne borde hafva inhemtat praktisk kunskap i landbruk, innan de inträdde vid landbruksinstitutet, och att detta praktiska vetande skulle kunna bibringas dem på hvilken plats som helst. Jag tror, att detta yttrande hvilar på ett missförstånd. Antagligen menar den ärade talaren med praktisk kunskap kännedomen om jordbruksarbetens utförande. Om han hade tillämpat sitt påstående på de elementära naturvetenskaperna, skulle jag hafva kunnat gifva honom rätt, men är det fråga om de praktiska jordbruksarbetena, så kan jag ej vara med derom, ty de hufvudsakligaste läroämnena vid landbruksinstitutet äro just tillämpningarne af naturvetenskaperna på landbruket, jordbruksläran och alla öfriga ämnen, som röra jordbruket direkt. Och dervid är det alldeles nödvändigt, att lärarne hafva åskådningmateriel för att för eleverna klargöra sin uppfattning, när de beskrifva de företeelser, som man finner i landbruket och ladugårdsskötseln, så att eleverna få i ladugården eller på fältet se och iakttaga just detta. Jag tror därför också fortfarande, att det är nödvändigt, att institutet står i förbindelse med praktiskt jordbruk.

Herr J. H. G. Fredholm: Då under diskussionen mina anmärkingar blifvit besvarade eller mina betänkligheter häfda, så finner jag mig föranlåten att föreslå, att kammaren måtte besluta att visserligen bifalla utskottets hemställan, men uppföra den af utskottet begärda summan bland de extra anslagen. Jag tror, att ett sådant yrkande icke kan anses oriktigt, då t. ex. anslaget till tekniska högskolan allt från dess stiftande 1827 ända till på 1870-talet var uppfördt på extra stat. Genom en sådan åtgärd skulle det blifva möjligt att vid en följande riksdag företaga nödiga rättelser.

Jag yrkar alltså, att det af utskottet föreslagna anslaget måtte uppföras på extra stat.

Herr Lyttkens: Min åsigt är den, att Sverige icke behöfver mer än ett institut för den högre landtbruksundervisningen. Men såsom herr Sven Nilsson påpekat, anse de olika orterna, der instituten äro belägna, att dessa för dem äro nödvändiga, eller åtminstone, att det för dem är af stort intresse att få behålla instituten, och derför torde det vara omöjligt att genomdrifva den saken.

I det nu föreliggande förslaget är det åtskilliga saker, som förefalla mig betänkliga. Jag vill icke fästa mig vid eller till kritik upptaga det sätt, hvarpå undervisningen förut blifvit meddelad eller egendomen skött vid Ultuna, ty derom kan man med ett ord säga, att det varit under all kritik; när man hör, huru det blifvit skött, huru byggnaderna hafva fått stå och ruttna ner i brist på underhåll och uraktlåtenhet att täcka taken, när man hör, hvilka oordningar och hvilken osnygghet der varit rådande, så kan man icke undra öfver, att en och annan känner sig tveksam, då det är fråga om beviljande af nya anslag. Man har skylt på bristande anslag. Men, mine herrar, det är icke brist på anslag, som åstadkommit oordningarne och osnyggheten.

Jag vill emellertid icke ingå i några detaljer. Men jag vill instämma med dem, som sagt, att i detta förslag icke ligger, hvad Riksdagen har rätt att fordra, när omorganisation skall ega rum. Då emellertid ett yrkande om afslag icke torde hafva att påräkna någon framgång, skall jag i stället yrka bifall till det af herr Fredholm framställda yrkandet, att af detta anslag det, som är nytt, måtte uppföras på extra stat, så att de ändringar, som äro behöfliga, framdeles måtte kunna vidtagas, såsom t. ex. att jemkningar göras i bestämmelserna om ålderstilläggen, att rektors lön minskas, hvilket är billigt, då han icke har praktiskt jordbruk att sköta, utan att den invändning då göres, att det är ett ordinarie anslag, hvarom ej får gemensamt voteras. Deremot kan jag icke vara med om den delen af herr Fredholms yttrande, att styrelsen borde hafva att lemna en viss summa om året för landtbruket, ty då blefve de arrendatorer och jäfvice i att ordna undervisningen så, att den blefve tillfyllestgörande. Styrelsen bör stå oberoende och icke hafva något annat intresse för saken än den, att undervisningen blir väl ordnad. Helst skulle jag se, att hela egendomen, med undantag af 10 eller 12 tunnland, sattes på arrende.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, utan slutar med

Angående
omorganisa-
tion af
Ultuna landt-
bruksinstitut.
(Forts.)

Angående omorganisation af Ultuna landtbruksinstitut. att yrka bifall till herr Fredholms yrkande, att detta nya anslag måtte sättas på extra stat, så att lönerna måtte kunna regleras efter hvad behovet påkallar.

(Forts.)

Chefen för civildepartementet herr statsrådet Groll: Af den diskussion, som förekommit, framgår, att den föreslagna organisationen i hufvudsak vunnit kammarens bifall, ehuru det varit någon tvekan i afseende på t. ex. rektors arivode och adjunkternas löner.

Hvad angår de senares löner, så torde dessa icke böra sättas högre, än hvad nu är föreslaget. Ifrågavarande befattningar torde nemligen böra betraktas såsom öfvergångsplatser, hvilkas innehafvare sedermera skola kunna erhålla mera förmåuliga befattningar. Hvad rektors aflöning beträffar, tror jag mig kunna säga, att då lektorernas löner icke hafva satts högre, det nästan är nödvändigt att sätta rektors aflöning så högt, som det är i Kongl. Maj:ts proposition föreslaget, ty eljes torde det blifva svårt att få några personer anställda vid Ultuna, som, på samma gång de kunna utöfva ordentlig lärareverksamhet, äfven besitta nödig administrativ duglighet för att kunna sköta rektorsbefattningen.

Det har föreslagits att sätta anslaget till institutet på extra stat. Om så skedde, tror jag det skulle blifva till men för hela den organisation, som nu är i fråga. Lönerna äro nemligen icke så höga, att man, enligt hvad jag föreställer mig, skulle kunna få några verkligt framstående förmågor att egnas åt institutet under sådana förhållanden. Jag vill derjemte erinra kammaren, att för närvarande utgör anslaget, såsom jag vill minnas, 20,000 kronor på ordinarie stat. Det kan väl nu icke vara kammarens mening, att äfven detta ordinarie anslag skulle öfverflyttas till extra stat, ty derigenom blefve förhållandena vid Ultuna till den grad lösa, att det blefve nästan omöjligt eller åtminstone förenadt med stora svårigheter att få organisationen genomförd på det sätt, man nu tänkt sig.

Jag hemställer därför till kammaren, huru vida icke kammaren känner sig manad att nu biträda den föreslagna organisationen, som enligt mitt förmenande är af den beskaffenhet, att, äfven om man framdeles skulle vilja låta den undergå någon förändring, sådan utan svårighet bör kunna genomföras. Såsom herrarne erinra sig, har komitén indelat landtbruksläroverkens alumner i 4 klasser. Den första omfattar dem, som skola åtnjuta undervisning i lägre landtbruksskolor, den andra klassen dem, som skola få sådan i landtmannaskolor, samt den tredje och den fjerde klassen de lärjungar, som skulle undervisas vid landtbruksinstitutet. Sedermera har den åsigt sökt göra sig gällande i afseende på undervisningen vid institutet, att man skulle egentligen lägga an på en synnerligt hög teoretisk undervisning. Om detta genomfördes till sina yttersta konsekvenser, skulle det hufvudsakligen blifva den fjerde klassens lärjungar, som skulle komma i åtnjutande deraf. Följden deraf skulle åter blifva, att det egentligen icke komme att finnas något läroverk för tredje klassens alumner. Denna tredje klass är dock ytterst vigtig, såsom jag förmodar alla erkänna. Derfor har den nu föreslagna organisationen gjorts så, att den hufvudsakligen skulle befrämja tredje klassens

intressen, men derjemte hafva vidtagits några anordningar af sådan beskaffenhet, att man skulle kunna, i den mån några alumner af fjerde klassen anmälde sig, tillgodose äfven deras intressen. Det är gifvet, att fjerde klassen skulle, åtminstone under de första åren, icke komma att räkna något större antal lärjungar, och därför har man tänkt sig, att man skulle kunna vid samma institut förena en kurs för dem med kursen för tredje klassen. Men om man i en framtid finner, att fjerde klassens alumner tilltaga i någon större grad, skulle man möjligen kunna komma till den anordning, som herr O. Jonsson i Hof ifrågasatt, nemligen att sätta undervisningskurserna vid de begge landtbruksinstituten i förbindelse med hvarandra. Man kunde anordna undervisning för tredje och fjerde klasserna vid begge instituten eller också, om man så hellre ville, förlägga tredje klassen till det ena institutet och den fjerde klassen till det andra. Detta beror naturligtvis på, huru förhållandena i framtiden komma att utveckla sig, men för närvarande äro de icke sådana, att man, så vidt jag förstår, bör lägga allt för skarpt an på utveckling af fjerde klassen, med förbiseende af tredje klassens intressen. Hela denna organisation är därför också hållen inom måttliga gränser, men så, att den i framtiden skall kunna utveckla sig så, att den kan tillfredsställa möjligen uppkommande behof.

Jag tror därför icke kammaren bör hysa någon egentlig tvekan för att nu fastslå denna organisation. Den är, såsom sagdt, mäktigt af utveckling och kan i en framtid mycket väl lämpa sig efter dåvarande förhållanden. Den nu föreslagna lärarepersonalen kommer, enligt mitt förmenande, att behövas i alla tider, ehuru det möjligen i framtiden kan böra ordnas högre undervisningskurser och undervisningen på detta sätt vidare utveckla sig.

Jag ber därför kammaren taga i noggrant öfvervägande, huru vida det verkligen kan vara lämpligt att sätta detta undervisningsverk på extra stat.

Herr Lyttkens: Då herr statsrådet och chefen för civildepartementet synes uppfattat det framställda yrkandet om anslagets beviljande på extra stat så, att dermed afsåges, att äfven det hittills varande ordinarie anslaget af 20,000 kronor skulle sättas på extra stat, vill jag nämna, att det sannolikt icke var herr Fredholms och ännu mindre min mening att förändra naturen af det anslag, som redan är på ordinarie stat uppfördt. Man skulle till och med kunna ifrågasätta, huru vida man har laglig rätt dertill. Men det finnes naturligtvis icke något hinder för att bevilja det tillskott, som regeringen nu begärt, på extra stat, tills man får se, huru institutet ordnats.

För att nu tydligare formulera detta förslag, vill jag hemställa om proposition på följande: att utskottets hemställan bifalles med den ändring, att af det föreslagna anslaget, 49,000 kronor, ett belopp af 29,000 kronor beviljas allenast på extra stat. På detta sätt blifva de förut beviljade 20,000 kronorna bibehållna på ordinarie stat och institutets ställning sålunda, enligt herr statsrådets mening, mera tryggad, och derigenom afviker man icke heller från den hittills gällande åsigten, att Riksdagen, utan att någon motion derom blifvit väckt,

Angående omorganiseringen af Ultuna landtbruksinstitut icke eger rätt att ändra ett ordinarie anslag till extra. Om dessa 29,000 kronor nu beviljas på extra stat, kunna de sedermera mycket väl komma på ordinarie stat, då man funnit, att deras användande lemna bättre resultat än alla förut lemnade anslag till Ultuna.

(Forts.)

Herr J. H. G. Fredholm: Om formuleringen af mitt förra yrkande möjligen skulle kunna gifva anledning till den uppfattning, att jag ville hafva hela anslaget å 49,000 kronor på extra stat, så anhaller jag att få återtaga detsamma och precisera mitt yrkande i fullkomlig öfverensstämmelse med det af herr Lyttkens nyss framställda.

Jag vill endast tillägga ett par ord med anledning af de betänkligheter, som herr civilministern hyste mot att flytta någon del af anslaget på extra stat. Herr statsrådet sade, att detta komme att utgöra ett hinder för förvärfvande af skicklige och kunnige lärare. Detta kan väl emellertid icke gälla om de lärare, som för närvarande finnas vid läroverket, ty de torde nog icke hysa några betänkligheter mot att gå in på en ny lönestat, der lönerna äro mycket högre än de nuvarande, ehuru de äro på extra stat. Deras ställning skulle derigenom i allt fall blifva förmånligare än den nu är, ty nu innehafva de sina anställningar med skyldighet att lemna desse efter 6 månaders uppsägning.

Herr Jonsson i Hof: Ehuru jag naturligtvis icke anser mig kunna afstå från mitt förut framställda yrkande, får jag likväl säga, att herr Lyttkens förslag synes mig befogadt, om icke mitt vinner framgång. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att af denna summa, 49,000 kronor, är ungefär hälften afsedd för undervisningsmateriel och en mängd extra saker, hvartill anslag nu begäres för första gången. Denna utgift är sålunda fixerad, utan att man har den minsta erfarenhet om, huru vida ett sådant årsanslag för framtiden är behöfligt eller icke, och då är det väl oegentligt att fastslå det såsom ordinarie anslag.

Till hvad jag förut yttrat till förmån för mitt förslag vill jag nu tillägga, att en skiljaktighet nu åter framträdtt i förhållande till det läge, som denna fråga hade år 1889, i det att man nu anser, att den högre mejeriundervisningen borde förläggas till Alnarp, i stället för att den för närvarande, likasom i 1889 års förslag, är afsedd att meddelas vid begge instituten. Detta synes mig utgöra ett ökad skäl för att söka komma derhän, att den högre undervisningskursen blir koncentrerad på ett ställe, och detta mål anser jag lättare vinnas genom ett bifall till herr Lyttkens yrkande, ty om man vill göra Ultuna till en mellanskola för utbildande af inspektorer och landtbrukare, och om man framdeles finner, att der äro för många lärarekrafter, är det mycket lättare att flytta de öfverflödiga lärarne från Ultuna till Alnarp, om de äro på extra stat, än om de nu slås fast på ordinarie stat.

Herr vice talmannen Danielson: Jag begärde ordet, emedan ett yrkande framkommit, att detta anslag skulle sättas på extra stat.

Mig förefaller ett sådant yrkande rätt svårt att efterkomma, helst som i det yrkandet icke ligger någon bestämmelse om, huru Konungen skulle låta lönerna utgå till dessa lärare. Om det är meningen, att de skulle få en del af sina lönebelopp på ordinarie stat och en del på extra stat, så ligger den meningen icke uttryckt i yrkandet, och det är då icke tydligt, huru Kongl. Maj:t skall gå till väga. Ty om det är fråga om att bereda dessa lärare en löneförbättring, så skulle det väl ske på samma sätt, som det skett i fråga om elementarlärarne, nemligen att Riksdagen säger, huru stort belopp hvar och en skall ha. Eljest kunna de, enligt mitt förmenande, icke komma i åtnjutande af bättre lönevillkor än de nu hafva, och det är därför jag tror, att ett sådant yrkande som det nu framställda är svårt för kammaren att bifalla. För öfrigt tror jag, att vi gjort mycket litet för vår landbruksundervisning. Om vi besinna, att denna undervisning rör en mycket stor näring och en näring, som är grundläggande för hela landets tillvaro, tror jag icke, att vi böra hesitera att taga steget fullt ut och nu lösa denna fråga. Jag tror icke, att några väsentliga förändringar i organisationen framdeles komma att ske, och om någon anmärkning i vissa afseenden skulle framställas, kan rättelse lätt vinnas genom reglementariska föreskrifter för detta institut. Jag vill icke afgöra, huru vida det förslag, som nu föreligger, är det allra bästa, men jag tror att med någon omtanka och god vilja hos vederbörande att göra sitt bästa, de anmärkningar, som mot detsamma kunna förefinnas, komma att undanrödjas. Mig förefaller det således, som om vi icke böra förhindra en bättre organisation af Ultuna landbruksinstitut, och då vi alla önska att göra något, tror jag, att vi icke böra dröja dermed längre än som behöfves. Att en bättre organisation är af behofvet påkallad och länge varit önskad, tror jag att vi alla erkänna, äfvensom att ganska litet blifvit gjort för landbruksundervisningen i jämförelse med undervisningen på andra områden, dit så många unge män strömma, hvilka icke med sina kunskaper komma att gagna en så vigtig näring som jordbruket.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Petersson* i Boestad.

Herr von Friesen: I motsats mot herr vice talmannen har jag den uppfattning, att om nu det nya anslaget, såsom herr Lyttkens yrkade, sättes på extra stat, det blir bättre utsigt för att landbruksundervisningen i sin helhet snart skall blifva på ett godt och ändamålsenligt sätt ordnad, än om det hela sättes på ordinarie stat. Det torde nemligen vara allmänt bekant, att hvad som gjort, att en så stark fordran på organisation af undervisningen vid Ultuna landbruksinstitut framträder, är det ekonomiska trångmål, i hvilket detta institut befinner sig. Ett sådant ekonomiskt trångmål finnes icke vid Alnarps institut, och man har därför knappast anledning vänta, att från Alnarp en dylik påtryckning för en ny organisation af undervisningen skall inställa sig. Blir nu Ultunainstitutet definitivt ordnad, lär man väl få vänta på den likaledes väl behöfliga organisationen af Alnarps institut. Deremot tror jag, att om detta anslag nu

Angående
omorganisa-
tion af
Ultuna landt-
bruksinstitut.
(Forts.)

sättes på extra stat, regeringen skall just deruti finna anledning att ofördröjligen och samtidigt företaga frågan om organisation af båda instituten. Jag tror således, att om detta anslag sättes på ordinarie stat, organisationen af ifrågavarande undervisning i dess helhet skall fördröjas, men deremot att, om det sättes på extra stat, ordnandet af undervisningen i dess helhet skall påskyndas. Det är således just i denna undervisnings intresse, som jag ber att få instämma med herr Lyttkens.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Derunder hade yrkats: 1:o bifall till utskottets hemställan oförändrad; 2:o bifall till densamma med den af herr Lyttkens föreslagna förändring, och 3:o afslag å nämnda hemställan och bifall i stället till det yrkande, som innefattades i herrar Jonssons i Hof och Anderssons i Högkil vid punkten fogade reservation. Herr talmannen upptog hvart och ett af dessa yrkanden till proposition i nu nämnd ordning och förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till utskottets hemställan oförändrad. Votering blef likväl begärd och företogs, sedan till kontraposition antagits bifall till herr Lyttkens' ändringsförslag, enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller i oförändradt skick statsutskottets hemställan i 7:de punkten af utlåtandet n:o 7, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan med den ändring, att af det föreslagna anslaget 49,000 kronor ett belopp af 29,000 kronor beviljas allenast på extra stat.

Omröstningen visade 80 ja men 110 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits med den ändring att af det föreslagna anslaget 49,000 kronor ett belopp af 29,000 kronor beviljats allenast på extra stat.

Angående
anslag till
byggnader
m. m. vid
Ultuna.

Punkten 8.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte till bestridande af kostnader för nya byggnader vid Ultuna landtbruksinstitut och jordegendom, inköp af en äldre byggnad, reparation och förändring af så väl denna som andra äldre byggnader, äfvensom kreatursstammens tillökning och förbättrande, allt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 12 januari 1891 angifna grunder, bevilja ett sammanlagdt belopp af 81,000 kro-

nor samt deraf på extra stat för år 1892 anvisa till Kongl. Maj:ts förfogande 30,000 kronor.

Angående
anslag till
byggnader
m. m.
vid Ultuna.
(Forts.)

Med anledning häraf hemstälde nu utskottet: att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt af Riksdagen bifallas, att Riksdagen, till bestridande af kostnader för nya byggnader vid Ultuna landtbruksinstitut och jordegendom, inköp af en äldre byggnad, reparation och förändring af såväl denna som andra äldre byggnader, äfvensom kreaturstammens tillökning och förbättrande, allt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 12 januari 1891 angifna grunder med deri här ofvan ifrågasatta förändringar, bevilja ett sammanlagdt belopp af 76,000 kronor samt deraf på extra stat för år 1892 anvisa till Kongl. Maj:ts förfogande 30,000 kronor.

I en vid punkten fogad reservation hade deremot af herrar *Sven Nilsson, Lasse Jönsson, A. Persson* i Mörarp, *N. Petersson* i Runtorp och *A. G. Anderson* i Himmelsby hemstalts: »att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt af Riksdagen bifallas, att Riksdagen, till bestridande af kostnader för nya byggnader vid Ultuna landtbruksinstitut och jordegendom, inköp af en äldre byggnad, reparation och förändring af såväl denna som andra äldre byggnader äfvensom kreaturstammens tillökning och förbättrande, allt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 12 januari 1891 angifna grunder med deri här ofvan ifrågasatta förändringar, bevilja ett sammanlagdt belopp af 68,000 kronor samt deraf på extra stat för år 1892 anvisa till Kongl. Maj:ts förfogande 30,000 kronor».

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr *Sven Nilsson*: Vid denna punkt har jag reserverat mig mot utskottets förslag. Skilnaden mellan detta förslag och min reservation består deri, att jag i likhet med hvad Kongl. Maj:t föreslagit, ansett, att ett äldre hus vid Ultuna kunde repareras för omkring 5,000 kronor, under det utskottet föreslagit uppförande af en ny byggnad. Genom det beslut Riksdagen fattat att förändra tjänstemännens antal framgår, att en af de byggnader, som Kongl. Maj:t föreslagit, kunde blifva obehöfelig. Emellertid har utskottet föreslagit, att de återstående erforderliga byggnaderna skulle byggas nya. Jag har deremot ansett, att en af dessa byggnader icke skulle behöfva uppföras, utan att man borde bevilja omkring 5,000 kronor till reparation af laboratoriebyggnaden i stället för 12,600 till en ny byggnad. Skilnaden på det hela skulle då utgöra omkring 8,000 kronor. Då landtbruksstyrelsen föranstaltat om undersökning af byggnaderna genom en sakkunnig person och denna ansett, att det nyssnämnda gamla huset kan repareras, föreställer jag mig, att ett sådant förslag bör kunna godkännas. Jag föreställer mig äfven, att chefen för civildepartementet, som framlagt samma förslag, skall godkänna hvad jag

Angående anslag till byggnader m. m. vid Ultuna. i min reservation föreslagit. Det är därför jag hemställer om afslag å utskottets förslag och om bifall till min reservation.

(Forts.) Chefen för civildepartementet herr statsrådet Groll: Jag för min del skulle visserligen icke hafva någonting emot, om kammaren bifölle reservationen i denna punkt, derest icke en omständighet, hvarom jag först i dag fått kännedom, förekomme, som gör mig något betänksam i det fallet. Det är nemligen förhållandet, att det erfordras bostad både för lektorerna och adjunkterna. Den af Kongl. Maj:t föreslagna staten upptog 5 lektorer och 3 adjunkter. För dessa senare kunde det beredas bostäder i de gamla byggnaderna. Enligt den af kammaren nu antagna staten blir det 4 lektorer och 4 adjunkter. Utskottet har då tänkt sig, att en lektors bostad skulle indragas, och det ligger ju nära till hands att antaga detta. Men nu är, enligt hvad chefen för landtbruksstyrelsen i dag för mig uppgifvit, förhållandet, att det i sådant fall svårigen lärers kunna beredas bostad vid institutet åt den fjerde adjunkten. Då så är, måste ju ytterligare en byggnad uppföras, ty eljest synes, som sagdt, den fjerde adjunkten blifva utan bostad vid institutet. Det är visserligen sant, att gamla laboratoriebyggnaden har tvenne våningar, och det vore meningen, att i den öfre skulle inrymmas bostad för en lektor. Man skulle då möjligen kunna tänka sig, att den nedre våningen skulle kunna användas till bostad åt en adjunkt. Men denna nedre våning är af så dålig beskaffenhet, att det är ytterst tvifvelaktigt, huru vida det går för sig att bebo densamma.

Af nu angifna skäl har jag trott, att det skulle vara till fördel, om utskottets betänkande i denna del bifölles, hvaraf blefve en följd att bostad åt fjerde adjunkten kunde beredas i öfre våningen af gamla laboratoriebyggnaden.

Herr Sven Nilsson: Jag förstår verkligen icke de af herr statsrådet och chefen för civildepartementet nyss anförda skälen, ty vare sig att utskottets förslag eller reservationen bifalles, blir ju antalet byggnader detsamma. Utskottet har föreslagit, att en ny byggnad uppföres i stället för den gamla, hvilken då skulle tagas bort, eftersom något anslag till reparation af densamma icke lemnas. Reservanterna åter hafva föreslagit, att den gamla byggnaden repareras och inredes till bostadslägenhet. Hvilketdera af dessa förslag, som än godkännes, blir utrymmet till bostäder åt tjänstemännen alldeles detsamma. Detta synes åtminstone mig fullkomligt klart.

Jag hade för öfrigt icke väntat att från regeringsbanken få höra uttalas något tvifvel om, huru vida den gamla laboratoriebyggnaden skulle kunna sättas i fullkomligt godt skick eller icke, då man i den kongl. propositionen icke funnit några betänkligheter uttalade härutinnan. Der säges nemligen alldeles tydligt, att af sakkunnige personer verkställd utredning visar, att denna byggnad kan genom reparation försättas i användbart skick. Då sålunda landtbruksstyrelsen, som nyligen kommit till sin funktion och som ju måste anses vara fullt hemmastadd på detta område, sökt så mycket som möjligt nedbringa ifrågavarande kostnader, vore det ganska besynner-

ligt, om Riksdagen skulle fatta ett beslut i motsatt riktning. Jag tror därför, att det vore riktigast, om kammaren bifölle reservationen, hvilken är i fullkomlig öfverensstämmelse så väl med landtbruksstyrelsens utlåtande som med Regeringens framställning till Riksdagen.

Jag fortfar därför att yrka bifall till min reservation.

Härmed var öfverläggningen slutad. Med afslag å utskottets hemställan biföll kammaren det yrkande som innefattades i herr Sven Nilssons m. fl:s vid punkten fögade reservation.

Punkterna 9—29.

Biföllos.

Punkten 30.

Lades till handlingarne.

Punkten 31.

Bifölles.

Efter föredragning vidare af *punkten 32*, deri utskottet hemställt att Riksdagen måtte, till betäckande af åtskilliga af utskottet omförmälda, af *statskontoret förskottsvis bestridda* utgifter, anvisa ett extra anslag af 32,034 kronor, begärdes ordet af

Herr Sven Nilsson, som yttrade: Jag skall icke göra något annat yrkande än på bifall till statsutskottets förslag, men jag vill i afseende å ett par utgifter, som här förekomma, yttra några ord. Det har nemligen utbetalts bidrag till Umeå och Sundsvall vid brandtillfällen. I det ena fallet har statsverket sedermera återfått sitt bidrag, men i det andra fallet icke. Jag anser, att, om staten skulle lemna bidrag på det sättet, bör man vara förvissad om, att stadsfullmäktige i en sådan stad, som får bidrag, lemna förbindelse att bidraget skall återbetalas. Ty vid det förhållande att städerna i allmänhet hafva stora inkomster, som man rätt gerna kan säga äro statsmedel, och då stadsfullmäktige hafva tillräckliga tillgångar att betäcka dessa kostnader, anser jag för min del, att staten icke bör träda emellan utan säkerhet för återbetalning. Det är en *stadens* angelägenhet, icke statens, och det bidrag, som vid ett sådant tillfälle lemnas, bör följaktligen vara från staden och icke från staten. Jag har, som sagdt, intet yrkande att göra, men jag har velat påpeka, hvad jag sagt, på det att, om vid ett annat tillfälle en stad får understöd af statsmedel, Kongl. Maj:t må tillse att det ställes garanti för, att dessa medel blifva återbetalade.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

*Punkten 33.**Mom. a) och b).*

Biföllos.

I *mom. c)* hemställde utskottet, att en inom Andra Kammaren af herr *C. E. Thermænius* väckt motion, n:o 150, angående anslag för uppförande af en ny restaurationslokal i Gnesta och till utvidgande af en äldre sådan byggnad i Hallsberg, måtte af Riksdagen lemnas utan afseende.

I fråga härom anförde:

Herr *Thermænius*: Jag skall be att kammaren ett ögonblick ville tillåta mig att säga några ord till försvar för min motion.

Herr civilministern har icke förordat det anslag, som det nu är fråga om, och som jernvägsstyrelsen begärt till uppförande af nytt restaurationshus vid Gnesta och till tillbyggnad af matsalarne i restaurationslokalen vid Hallsberg. Med den personliga kännedom jag har om behöfligheten af detta anslag, kan jag våga påstå, att jernvägsstyrelsen haft lika goda skäl för detta anslag, som de skäl äro, hvilka ligga till grund för öfriga anslag. Jag kan därför icke förstå, hvarpå det kan bero, att detta anslag icke erhållit civilministerns förord, då jernvägsstyrelsen så tydligt framhållit lokalernas tränga utrymme.

Till de skäl jag anført i motionen vill jag äfven lägga ett annat, det nemligen, att så vida jernvägsstyrelsen tillmötesgår det intresse, som allt mera gör sig gällande, icke blott i utlandet, utan äfven i Sverige, att få ett zontariffsystem till stånd, så skulle, på grund af den erfarenhet man har, detta utan tvifvel medföra för stambanan en vida större trafik än hittills. Under sådana förhållanden vore det godt, om dessa lokaler voro redo att mottaga den ökning i trafik, som stambanan då utan tvifvel kommer att få, på det att obehaget icke måtte blifva mycket större än det redan nu är.

Jag föreställer mig, att jernvägsstyrelsen icke har något emot, att Riksdagen beviljar detta anslag, ehuru det icke blifvit tillstyrkt af herr statsrådet och regeringen. Jag är likaledes för min del alldeles öfvertygad om att, derest tillstyrkande skett vid den kongl. propositionens afgifvande, så skulle detta anslag gått igenom lika väl som de nyss beviljade.

Jag tillåter mig därför föreslå, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, ville bifalla den af mig väckta motionen.

Herr *Sven Nilsson*: Jag tror att Kongl. Maj:t haft synnerligen goda skäl för det förslag, som framlagts för Riksdagen, icke minst för uppskjutandet af byggnadsföretaget. Den fråga, som herr *Thermænius* väckt motion om, tror jag således bäst bör anstå, för att andra behof, som äro mera nödvändiga och behöfliga, må blifva först tillgodo-

sedda. På skäl som utskottet anfört, får jag därför anhålla om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Thermænius: Med anledning af den siste talarens yttrande ber jag få fästa uppmärksamheten derpå, att hvarken herr civilministern eller statsutskottet gifvit ett enda skäl för sitt afslag. Det står endast i den kongl. propositionen, att med denna fråga »torde kunna anstå». Om något annat skäl har herr statsrådet icke talat; för mig är detta icke något skäl alls, och jag förmodar, att ingen af kammarens ledamöter heller kan finna detta vara ett tillräckligt skäl för afslag, helst jernvägsstyrelsen sjelf upprepade gånger framhållit behöfvat af utvidgadt utrymme både vid Gnesta och Hallsberg. Jag fortfar att yrka bifall till min motion.

Herr Petersson i Runtorp: Förutom de skäl utskottet anfört och som jag tycker vara tillräckliga, ber jag få fästa uppmärksamheten äfven på det förhållande, att statens inkomster af dessa restaurationslokaler äro så små, att det kan vara nog med de utgifter staten redan har för sådana ändamål. Jag har varit i dessa lokaler och vet att det är godt rum då man vill rätta sig litet efter hvarandra. Jag tror, som sagdt, att staten har så dåliga inkomster af restaurationserna vid jernvägen, att den icke har ränta på redan nedlagda utgifter. Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag och afslag på motionen.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen gifvit propositioner enligt de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 34 och 35.

Biföllos.

§ 2.

Till afgörande förekom vidare konstitutionsutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af väckta motioner om ändring af § 52 regeringsformen och §§ 33 och 51 riksdagsordningen.

*Angående
ändring i
§ 52 rege-
ringsformen
och §§ 33
och 51
riksdags-
ordningen.*

Berörda motioner voro väckta, den ena inom Första Kammaren af herr *M. Hallenborg* (n:o 46), och den andra inom Andra Kam-
maren af herr *O. B. Olsson* (n:o 171).

Utskottet hemställde i föreliggande utlåtande, att Riksdagen, med afslag af herr Hallenborgs motion, ville, med bifall till herr Olssons motion, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förändrade lydelse af nedannämnda grundlagsstadganden:

Angående
ändring i
§ 52 rege-
ringsformen
och §§ 33
och 51
riksdags-
ordningen.

(Forts.)

Regeringsformen.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

§ 52.

Kamrarnes talmän och vice talmän utnämne Konungen.

Riksdagens kamrar utse hvar för sig bland sine ledamöter talman och två vice talmän.

Riksdagsordningen.

§ 33.

Så snart fullmagterna undergått den i mom. 1 af nästföregående paragraf föreskrifna granskning samt berättelse om förloppet dervid blifvit af chefen för justitiedepartementet, eller den i hans ställe förordnad är, meddelad kamrarna, hvar i hvad dess ledamöter angår, *begäre hvardera kammaren ofördrörligen hos Konungen, medelst deputation, talman och vice talman, dem Konungen då för hvardera kammaren, bland dess ledamöter, utnämner.*

Då i något af de fall, som i 91, 93 och 94 §§ regeringsformen omförmälas, Riksdagen på de i samma grundlags 95 § nämnde vederbörandes kallelse sammanträder, eger hvardera kammaren att, inom sig, välja talman och vice talman.

Innan talmän äro förordnade eller valde, efter thy ofvan sägs, föres i hvardera kammaren ordet af den derstädes närvarande ledamot, som de flesta riksdagar bevisat, och, der två eller flere ledamöter i lika många riksdagar deltagit, den af dem, som är till lefnadsåren äldst.

Så snart fullmagterna undergått den i mom. 1 af nästföregående paragraf föreskrifna granskning samt berättelse om förloppet dervid blifvit af chefen för justitiedepartementet, eller den i hans ställe förordnad är, meddelad kamrarna, hvar i hvad dess ledamöter angår, *välje hvardera kammaren bland sine ledamöter talman och två vice talmän.*

Innan talmän blifvit valde, föres i hvardera kammaren ordet af den derstädes närvarande ledamot, som de flesta riksdagar bevisat, och, der två eller flere ledamöter i lika många riksdagar deltagit, den af dem, som är till lefnadsåren äldst.

I afgifven reservation hade deremot herrar *Bergius, Alin, Behm, Gilljam, Lindahl, Carlborg, von Strokirch, von Post, Gustaf Berg*

och *Kajerdt* hemstält, att Riksdagen, med afslag å herr Ola Bosson Olssons motion, måtte, i öfverensstämmelse med herr *Hallenborgs* motion, såsom hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af §§ 33 och 51 riksdagsordningen:

*Angående
ändring i
§ 52 rege-
ringsformen
och §§ 33
och 51
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

§ 33.

Så snart fullmagterna — — — — begäre hvardera kammaren ofördröjligen hos Konungen medelst deputation talman och *vice talmän*. *Konungen utnämner då för hvardera kammaren, bland dess ledamöter, talman och två vice talmän.*

Då i något af de fall — — — — eger hvardera kammaren att inom sig välja talman och *vice talmän*.

Innan — — — — som är till lefnadsåren äldst.

§ 51.

Talmännen — — — — något dess sammanträde afsluta.

I händelse af förfall för talman träder en af kammarens vice talmän i hans ställe, efter den ordning, hvori de blifvit utnämnde.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr E. G. Boström: De tvenne motioner, som här föreligga till behandling, äro till en del lika, deri nemligen, att de hemställa om att för kamrarne måtte utses ytterligare en vice talman, men de skilja sig deri, att i den motion, som vunnit utskottets gillande, föreslås, att talmännen måtte utses af kamrarne sjelfva, under det att den andra motionen, som af reservanterna från Första Kammaren omfattats, vill åt Konungen bibehålla den rätt han för närvarande eger att utse talmän. Jag vill icke nu ingå på någon undersökning om hvilkendera åsigten som må vara den principiellt rigtiga, men ett faktum är, att under hela vårt nuvarande statsskick den rättigheten legat i Konungens hand, och jag tror, att ingen kan säga, att den utöfvats på ett sätt, som gifvit anledning till annat än belåtenhet. Vid sådant förhållande förefinnes, tyckes det mig, ingen anledning att vidtaga förändring i hvad nu gäller. Det synes mig nu vara så mycket mindre skäl dertill, som, om kammaren fattade ett beslut i motionens syfte, ett sådant beslut dock skulle, då Första Kamraren afslagit utskottets hemställan, icke föranleda till någon åtgärd. Men deremot har det visat sig af hvad som vid denna riksdag förekommit, att det behöfves två vice talmän. Jag behöfver icke erinra herrarne, hurusom ordinarie talmannen i ena kammaren varit förhindrad af sjukdom och att vice talmannen ansett sig vid ett särskildt tillfälle jäfvig sitta såsom ordförande. Vid sådant förhållande, och då det gäller att fylla ett verkligt behof, vågar jag hemställa, att kammaren måtte afslå utskottets hemställan och bifalla reservationen, eller med andra ord herr *Hallenborgs* motion.

Angående
ändring i
§ 52 rege-
ringsformen
och §§ 33
och 51
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Herr Ljungman: Med hänsyn till föregående talares yrkande skall jag vid öfverläggningen om detta konstitutionsutskottets betänkande fästa uppmärksamheten på att det kan gå an att nu bifalla begge två de mot hvarandra stridande förslagen. Här är nemligen icke fråga om att slutgiltigt antaga eller förkasta, utan möjlighet föreligger att såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling förklara två alternativa förslag. Skälet, hvarför utskottet bestämt sig för att blott framlägga herr O. B. Olssons förslag, är det rent principiella, att § 52 i regeringsformen med sin nuvarande lydelse står i strid mot de bestämmelser uti samma grundlag, hvilka ställa Riksdagen såsom en med Kongl. Maj:t fullt jembördig myndighet i afseende på lagstifningen, vare sig det gäller grundlag eller allmän civil-, kriminal- eller kyrkolag. Under sådana förhållanden ansåg utskottet lämpligt, att samtidigt med att man ändrade antalet vice talmän till två, ändra bestämmelserna i öfrigt derhän, att Riksdagens kamrar sjelfva skulle utse sina ordförande på samma sätt. Jag skall därför yrka bifall till utskottets hemställan och gent emot herr Boström framhålla, att något dröjsmål icke kan blifva en följd af hvilket beslut kammaren nu än må fatta, ty ett förslag till grundlagsändring kan ju icke definitivt antagas förrän vid 1894 års riksdag.

Med Herr Ljungman förenade sig Herrar *Hedin, Lilienberg, Romberg* och *Svensson* från Karlskrona.

Herr Dahn yttrade: Utaf utskottets utlåtande finna herrarne, att Sverige är det enda konstitutionella land, kan man säga, der icke den folkvalda kammaren eger att utse sin talman. I Norge, Danmark, Frankrike, Tyskland, Belgien och Schweiz utse kamrarne sina talmän, såväl i första som i andra kammaren. I Italien, Spanien, Österrike-Ungern utser äfven andra kammaren sina presidenter; i England likaledes underhuset. Holland är det enda land, der det icke eger rum, men der uppsätter andra kammaren förslag på tre personer, utaf hvilka konungen utser en till talman, och de båda andra blifva vice talmän. Der är således en magtdelning mellan regenten och representationen. Under den s. k. frihetstiden utsågo hos oss de olika stånden sina talmän, och fastän de senare egde att vägra proposition, erfor man ingen olägenhet deraf, men efter 1772 års statshvälfning betogos ständerna rätten att utse sina respektive ordförande, och under denna tid till 1809 finner man ofta kungligt tryck göra sig gällande på talmännen med ty åtföljande propositionsvägran och trakasseri. I 1809 års regeringsform bibehölls visserligen konungens rätt att utnämna talmän, men konstitutionsutskottet fick 1810 rätt att slita tvister emellan kamrarne och deras talmän, om dessa vägra proposition, hvadan sidoinflytande ej derefter så lätt kunnat göra sig gällande. Mig synes emellertid tiden nu vara inne att vi, som näst England längst haft en konstitutionell styrelseform och som, såsom nämndt är, redan förut egt att utse ordförande i riksständen, måtte återbekomma denna rätt och blifva qvitt förmynderskapet. En motionär i Första Kamraren (se motion n:o 44) yttrar redan år 1873 om bestämmelsen, att hvardera kammaren skall

hos Konungen medelst deputation begära talman och vice talman: »Mig synes denna bestämmelse alldeles föräldrad samt tillhörande deras antal, som gerna kunna förändras, utan att konungamagtens höga prerogativ deraf lider den allra ringaste förminskning. Bestämmelsen är i det allra närmaste jemförlig med den gamla bestämmelsen, hvarigenom bondeståndet under ståndsrepresentationens tid förvägrades utse sin sekreterare. Det ligger ett oberättigadt misstroende uti den förutsättningen, att kamrarne eller någondera af dem skulle hafva så liten aktning för sin egen värdighet, att till talman genom val skulle kunna utses någon, som ej lyckats tillvinna sig allmän aktning inom och utom riksdagen. Det sätt, på hvilket kamrarne utöfvat sin rätt att insätta ledamöter i talmanskonferensen, häntyder jemväl derpå, att kamrarne skola med urskilning och samvetsgrannhet begagna rättigheten att välja talmän.» — Den, som yttrade detta år 1873, var ingalunda någon rabulist. Det var A. O. Wallenberg, och nog hade han den historiska och praktiserade rätten för sig. Jag vet att det är af grannlagenhetsskäl, som man möjligtvis skulle hindras att fatta beslut i den riktning jag anser vara den rätta, men min öfvertygelse är, att om kammaren fattar ett sådant beslut, skulle den man, som nu sitter på talmansstolen, äfven komma att sitta der, om kammaren sjelf skulle komma att välja sin talman.

Jag hade i utskottet ett särskildt förslag, nemligen att kamrarne skulle kunna visa hvarandra så pass tillmötesgående, att om kamrarne finge rätt att sjelfva utse sina talmän och vice talmän, skulle det dock vara hvardera kammaren obetaget att, om den så faun för godt, vända sig till Konungen i detta ärende, likasom nu eger rum, och således, om Första Kammaren icke tilltrorde sig sjelf att utse sin ordförande och vice ordförande, så skulle det lemnas den fritt att anlita Kongl. Maj:t i detta fall; men att den Andra Kammaren deremot skulle ega rätt att försöka och fresta vägspelet att utse sin ordförande och vice ordförande, en rätt, som ju för öfrigt hvarje bolagsstämma och hvarje församling eger. Och jag tycker att det skulle vara mer än besynnerligt, om icke denna kammare skulle hylla denna uppfattning, som dess förtroendemän inom utskottet varit ense om. Jag anhåller sålunda att kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

Herr Petersson i Boestad: Herr talman! Jag yrkar afslag på utskottets hemställan i denna fråga af det skäl, att, enligt mitt förmenande, icke någon anledning förekommit, hvarför man skulle förändra grundlagens föreskrift angående utnämningen af talmän, och jag tror, att det af motionären och utskottet föreslagna sättet icke vore lämpligare; ty det blefve väl kamrarnes förtroendemän, som uppgjorde förslag äfven härtill, och desse äro ej flere än regeringens ledamöter. Jag anser att Kongl. Maj:t står öfver partierna, och lämpligast, som hittills har skett, utnämner talmännen. Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr Höjer: Herr talman! Jag skall be att i största korthet få yrka bifall till utskottets hemställan, på samma gång som jag ber

*Angående
ändring i
§ 52 rege-
ringsformen
och §§ 33
riksdags-
ordningen.*
(Forts.)

Angående
ändring i
§ 52 rege-
ringsformen
och §§ 33
och 51
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

att få ansluta mig till hvad herr Ljungman från sin bänk anförde. Åtskilliga reservanter, naturligtvis herrar från Första Kammaren, hafva för sitt afstyrkande egentligen endast anført § 38 i riksdagsordningen, och med stöd af denna ansett den föreslagna förändringen hvarken »högst nödig» eller »högst nyttig». Jag råkar dervid vara af alldeles olika uppfattning. Jag anser nemligen den ifrågasatta grundlagsändringen vara högst nödig och högst nyttig. Jag anser det vara både nödigt och nyttigt, att den svenska Riksdagen så fort som möjligt afskuddar sig det osjelfständighets- eller omyndighetsmärke, som vidlåder densamma såsom andra statsmagten, då den skall behöfva gå till den första att anhålla att få talmän för sina båda kamrar. Jag gör detta så mycket hellre, som denna reform, såsom herrarne se. icke innebär det allra ringaste steg i revolutionär riktning, emedan den här ifrågasatta rättigheten icke är någon annan än den, som de flesta europeiska konstitutionella staters representantförsamlingar ega. I den konservativa pressen har visserligen gjorts det inkast mot detta förslag, att man skulle kunna tänka sig, att i våldsamt upprörda partitider det skulle kunna inträffa, att det herskande partiet skulle tillsätta sina förtroendemän till dessa befattningar, och man skulle då kunna frukta, att en partiböfving, som sålunda sattes till talman, skulle mer eller mindre visa veld vid utföningen af sitt embete. Jag får förklara, att jag för min del icke hyser den ringaste fruktan för någonting sådant, och jag åberopar mig dervid på de skäl, utskottet anført. nemligen att det enligt grundlagen tillkommer hvar och en riksdagsman rätt att till protokollet fritt tala och utlåta sig i öfverensstämmelse med sin öfvertygelse, hvarjemte och framför allt i händelse af propositionsvägran å talmannens sida möjlighet alltid finnes att vädja till konstitutionsutskottet.

Hvad slutligen angår det skäl, som anfördes af talaren på roslagsbänken, nemligen att, då Första Kammaren redan vägrat ingå på förslaget, Andra Kammaren därför borde göra sammaledes, så står jag på en fullkomligt motsatt ståndpunkt, i det jag anser, att *just därför* att Första Kammaren sagt nej, bör Andra Kammaren säga ja. Situationen blir derigenom både mera pikant och intressant och för den ena parten mer — genant.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

Herr Thestrup: Den näst föregående talaren antyde, att den föreslagna ändringen vore »högst nödig och nyttig». — Som vi veta, innehåller gällande grundlag den bestämmelse, att om någon ändring i grundlagshänseende skall få ifrågakomma, den måste vara högst nödig och nyttig — men min uppfattning står i fullkomlig strid med hans i detta afseende. Under den tid, den nuvarande ordningen egt rum, har det sätt, hvarpå Konungen utöfvat sin rätt att tillsätta talmän och vice talmän för Riksdagens kamrar, så vidt jag vet, aldrig gifvit anledning till den ringaste anmärkning, utan tvärt om tror jag, att om kamrarne sjelfve skulle valt sina talmän och vice talmän, skulle de gjort det i öfverensstämmelse med hvad Konungen gjort. Men det är icke sagdt, att förhållandena alltid skola gestalta sig så lugnt

som hittills. Tider kunna komma, då strömningarna och förhållandena kunna ställa sig helt annorlunda; och då skulle det kunna hända, om kamrarne hade en sådan rätt som här är i fråga, att en för tillfället rådande, icke synnerligen stor majoritet begagnade sig af tillfället att på talmans- och vice talmansplatserna insätta endast sina egna koryféeer. Jag tror det är bättre, att regeringen under sådana förhållanden får hafva den afgörande magten, och skall därför taga mig friheten att i öfverensstämmelse med reservanternas förslag yrka afslag å herr O. B. Olssons motion i denna del.

Angående
ändring i
§ 52 rege-
ringsformen
och §§ 33
och 51
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Häruti instämde herr *Elis Nilson*.

Herr O. B. Olsson: Det tyckes icke vara för snart, om denna kammare åtminstone skulle vilja yrka någon förändring i detta hänseende. Om vi återgå eller se tillbaka på den gångna tiden, så är det åtskilliga ofog, enligt min åsigt af samma beskaffenhet som det nu ifrågavarande, hvilka blifvit afskaffade. Jag mins ifrån min första riksdagstid, huru som det var vanligt, att talmännen vid riksdagens öppnande skulle kyssa både konungen och drottningen på hand. Jag mins äfven, huruledes under senare tid afskaffats det enligt min uppfattning olämpliga bruket att talmännen skulle aflägga ed. Ett hithörande exempel är äfven det förhållande, att det gamla bondeståndet icke ansågs värdigt att sjelf utse sin sekreterare, utan det skulle Kongl Maj:t göra. Allt detta har nu blifvit afskaffadt genom tidens fordringar, och i samma riktning går min motion, om rätt för kamrarne att sjelfva utse sina talmän och vice talmän. Jag vill icke dermed hafva sagt att de talmän, som Kongl Maj:t, under den tid af några decennier som det nya representationsskicket varit rådande, utnämnt, icke uppfyllt kamrarnes önskningsar, utan, tvärt om, jag är alldeles viss om, att, om kamrarne fått välja talmän, samma personer skulle blifvit utsedde. Nu ha reservanternas antydt, att denna grundlagsförändring är hvarken högst nödig eller nyttig, och sålunda ansett den icke vara behöflig. Jag är emellertid af fullkomligt motsatt öfvertygelse. Vi ha just under denna riksdag gjort en erfarenhet i detta afseende. Talmannen i Första Kammaren har varit sjuk och vice talmannen i denna kammare likaså. Följden blef i Första Kammaren, att decharge icke kunde lemnas bankofullmäktige, just emedan vice talmannen, som måste föra ordet, var jäfvig. Hade nu det förhållandet vidare fortfarit, hvad skulle då blifvit följden? Om sedermera, då talmannen begärt entledigande från sitt uppdrag, Hans Maj:t Konungen icke kommit tillbaka från Norge, der Hans Maj:t vistades, så skulle en deputatation mäst afgå till Norge för att begära ny talman. Men ännu svårare förhållanden kunna tänkas inträffa. Om båda talmännen i ena kammaren samtidigt insjukna, och Konungen på samma gång är sjuk eller vistas utrikes, hur skall man då kunna reda sig med grundlagen sådan den nu är? Det vet jag sannerligen icke. För att förekomma dylika olägenheter, som möjligen skulle kunna uppstå, är det som jag tagit mig friheten väcka ifrågavarande motion, och jag yrkar bifall till utskottets tillstyrkande förslag.

Angående
ändring i
§ 52 rege-
ringsformen
och §§ 33
och 51
riksdags-
ordningen.

(Forts.)

Herr Jonson i Fröstorp: Jag skall icke söka ingå i någon vederläggning af den siste talarens uppgifter, utan endast uttala min åsigt i frågan. Hvad då först angår den af herr Hallenborg väckta motionen, så kan det icke nekas, att den har ganska stora skäl för sig, och att den af honom föreslagna förändring kan vara af behovet påkallad. Men deremot kan jag icke instämma med motionären Ola Bosson Olsson uti förslaget att kamrarne sjelfva skulle välja sina talmän och vice talmän, ty med en sådan ordning skulle det kunna hända, att ett herskande parti inom ena kammaran eller hela Riksdagen utsåge en talman, som man i allmänhet icke önskade. Konstitutionsutskottet åligger enligt 38 § riksdagsordningen att hos Riksdagen framställa förslag till de grundlagsändringar, som utskottet anser högst nödiga och nyttiga. I förevarande fall kan jag emellertid icke förstå, hur utskottet kunnat komma till en sådan slutsats som att den föreslagna förändringen är högst nödig och nyttig. För min ringa del får jag förklara, att jag icke vill vara med om en sådan grundlagsändring. Ty, som jag nämnde, det kan vara vådligt, att ett parti, som beherskar situationen, får i sina händer magten att tillsätta talman. Konungen deremot, som står öfver partierna, är den, som säkrast bör kunna döma dem emellan. Vi ha ju också den erfarenhet, att under de många år, långt före det nuvarande representationskickets början, som Konungen haft denna magt att utnämna talmän, man aldrig haft skäl att klaga öfver de utnämnde, och jag för min del får säga, att jag har det förtroende till Konungen, att jag anser hans magt i detta afseende fortfarande skola blifva den allra säkraste borgen för att få en oveldig och skicklig talman. Jag yrkar för min del alltså afslag å utskottets hemställan och bifall till den af herrar Bergius med flere afgifna reservationen.

Herr Swartling: Jag har förgäfvets sökt att i detta utlåtande finna några skäl, som kunna kraftigt tala för den hemställan, utskottet i klämman gjort. Det är visserligen sant, såsom utskottet anför och äfven här blifvit nämndt, att flertalet af utlandets representantförsamlingar sjelfva utse sina ordförande. Men icke kan jag finna detta vara något kraftigt skäl för oss att handla på samma sätt. Jag ber få nämna, att jag tvärt om hört uttalanden från ledamöter af utländska representantförsamlingar, hvilka haft kännedom om vår riksdagsordning, och de hafva skattat oss lyckliga, som åtminstone från parti-stridernas område hafva uteslutit talmännens tillsättning, utan att dessa i stället nämnas af Konungen. För att en sådan förändring, som den af herr Ola Bosson Olsson föreslagna, skulle kunna verkställas och anses vara behöflig, borde man kunna påvisa, att några olägenheter gjort sig gällande under det nu rådande förfaringssättet. Men det har man icke gjort, och svårligen lär man väl heller kunna göra det. Utskottet säger, att stadgandet om, hvem det må tillkomma att utse kamrarnes talmän, kan, enligt utskottets åsigt, »ej betraktas annorlunda än som en blott formbestämmelse». Då kan man väl också med skäl fråga: är det väl nödigt och nyttigt att under sådana omständigheter vidtaga denna ändring. För min del kan jag icke finna det. Vid sådant förhållande ber jag för min del att få yrka

afslag å utskottets hemställan och bifall till det af reservanterna från Första Kammaren framlagda förslaget.

Herr Dieden: Jag är helt och hållet förekommen af herr Swartling. — Jag hade ämnat säga, att utskottet visserligen anført, huru man har det stäldt i åtskilliga länder beträffande denna fråga, men i utlåtandet saknas hvarje ord om, huru man i dessa länder är belåten med der gällande bestämmelser i detta fall. Äfven jag har talat med flere riksdagsmän från andra länder, och de hafva samtliga sagt: »hvad I ären lyckliga i edert land, som slippen dessa ofta återkommande strider vid val af talmän!»

Jag yrkar afslag å utskottets betänkande och bifall till reservanternas förslag.

Herr Andersson i Högkil: Jag kan för min del icke förstå, hvarför vår svenska Riksdag, såsom undantag från andra parlamentariska församlingar, fortfarande skall stå under Konungens förmynderskap. Det är länge sedan den kom till myndighetsåldern, och det är därför nu tid på, att myndighetsförklaringen varder utfärdad. Man brukar ofta i andra frågor anföra Tyskland såsom ett exempel för oss att följa. Hvarför vill man icke i detta fall äfven taga Tyskland till föredöme?

Beträffande det af herr Hallenborg i Första Kammaren afgifna förslaget, så afser det visserligen att förekomma olägenheter, som skulle kunna blifva en följd af nu gällande bestämmelser i frågan, men förslaget kan endast delvis förebygga dessa olägenheter. Deremot vinnes ett fullständigt förebyggande häraf genom konstitutionsutskottets nu framlagda förslag.

Nu säger man, att reformen icke är högst nödig och nyttig. Ja, då frågan om öppen omröstning inom kamrarne var föremål för Riksdagens pröfning, anförde man såsom skäl mot denna reforms genomförande just, att talmännen utsågos af Konungen, och att de skulle hafva en afgörande röst. Detta skäl mot en tidsenlig samt för ett sundt och sant politiskt lif nödig reform skulle sålunda bortfalla, i fall Riksdagen nu godkände konstitutionsutskottets förslag, hvartill jag för min del, herr talman, hemställer om bifall.

I detta yttrande instände herrar *von Friesen*, *Hammarlund*, *Berg* från Stockholm, *Wavrinsky*, *Fjällbäck*, *Olsson* från Stockholm, *Jakob Erikson* och *Gustaf Ericsson* från Stockholm, *Nilsson* från Lidköping och *Nilsson* i Wrångebol.

Herr Björkman: Några nya eller andra skäl än utskottets har jag icke att åberopa för min hemställan om bifall till dess förslag.

Jag skall endast be att få svara herr J. Jonson i Fröstorp, då han yttrade, att partiörhållanden kunna komma att göra det svårt, i fall detta förslag blefve godkänt, att jag icke vet af, att vi haft några olägenheter deraf, att ordförande vid andra tillfällen inom det politiska lifvet blifvit af församlingen utsedd. Vi kunna t. ex. tänka

Angående
ändring i
§ 52 rege-
ringsformen
och §§ 33
och 51
riksdags-
ordningen.

(Forts.)

oss ett utskott, sammansatt af ledamöter från båda kamrarne. Inom detta kunna ju meningarna vara olika i mångt och mycket mellan ledamöterna från Första och från Andra Kammaren, men alla bruka dock enas om att till ordförande välja den skickligaste och dugligaste personen, och de äro därför alla väl belättna med sitt val. Jag tror, att äfven samma förhållande skulle inträffa här inom kammaren, i fall utskottets förslag bifölles. Ty hvilka riksdagsmän som än komme att sitta här, har jag så stort förtroende till dem i detta fall, att jag är öfvertygad derom, att de skulle så grannlaga som möjligt utse sin talman. För öfrigt tycker jag det är den naturligaste sak i världen, att, då man ser och läser alla de många statsrådsprotokoll, som föras hos Konungen, och deraf finner hvilken mängd göromål, som der förekomma, man deruti kan hafva ett skäl till att lindra Konungen från hans många göromål. På grund häraf skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ljungman: Med anledning af herr Swartlings yttrande derom, att utländska föredömen icke böra vara bestämmande vid våra beslut inom den svenska Riksdagen, så delar jag i detta fall fullständigt hans uppfattning. Det har heller icke varit utländska föredömen, som varit bestämmande för konstitutionsutskottet vid afgifvandet af dess nu föreliggande förslag, utan öfvertygelsen derom, att detsamma är bäst öfverensstämmande med våra svenska förhållanden och med svenska folkets uppfattning af frågan.

Jag skall äfven be att få fästa uppmärksamheten derpå, att de förhållanden, som hittills rådt under vårt nuvarande statsskick, varit sådana, att svårare brytningar af den antydda arten icke förekommit. Men om de framdeles skulle förekomma, så är det min oryggliga öfvertygelse, att det vore af ofantligt stor fördel, om Riksdagens kamrar sjelfva finge utse sina talmän, ty det skulle eljest lätt öka brytningarna, om Konungen utsåge en talman, hvilken på ett mindre klokt sätt blandade sig in i och sökte inverka på det ena eller andra ärendets afgörande. En sådan möjlighet föreligger ju alltid, äfven om den lyckligt nog hittills icke visat sig såsom verklighet.

Jag skall äfven be att få fästa uppmärksamheten derpå, att jag inom utskottet hade ett mycket moderat yrkande, nemligen att man skulle tillstyrka Riksdagen att förklara båda motionerna hvilande, men Första Kammarens utskottsledamöter ville helt och hållet undertrycka herr Ola Bosson Olssons motion. Under sådana förhållanden fans ju icke något annat att göra än att bestämma sig för det förslag, som mest öfverensstämde med grundlagens bestämmelser rörande Riksdagens ställning i öfrigt. Det kan nemligen icke vara ringaste tvekan derom, att den magt, som 52 § regeringsformen lägger i Konungens hand, står i strid med den befogenhet i öfrigt, som grundlagarne lagt i Riksdagens hand. Då nu förslag väckts om ändring i antalet vice talmän inom kamrarne, så vore ju tillfället med detsamma gifvet att vid ändringen af denna paragraf och 33 § riksdagsordningen äfven bringa dessa paragrafers innehåll i öfverensstämmelse med grundlagarnes bud om Riksdagens sjelfständighet, eftersom det bör vara en sjelfklar sak, att, när helst man ändrar en grundlag, man alltid

bör tillse, att de särskilda paragraferna stå i fullaste harmoni med hvarandra. Jag skall emellertid, på samma gång jag hemställer om bifall till utskottets förslag, göra det yrkande, att proposition måtte framställas särskildt på herr Ola Bosson Olssons motion, sådan den blifvit af utskottet formulerad, och särskildt på herr Hallenborgs motion.

Angående
ändring i
§ 52 rege-
ringsformen
och §§ 33
och 51
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Herr Beckman: Jag har endast begärt ordet för att erinra om att dock ett nytt skäl för denna grundlagsändring verkligen i närvarande stund förefinnes. Det har här sagts upprepade gånger, att det icke skulle finnas vare sig något praktiskt skäl eller något nytt skäl för förändringen. Men det praktiska skälet finnes redan antydt i utskottets utlåtande, der det heter: »att det är af stor vigt för Riksdagens *värdighet*, att denna förändring blifver genomförd». Och det nya skälet är, att om, såsom jag hoppas, den tid stundar då vi i hvardera kammaren erhålla tre talmän — en talman och två vice talmän — det då skulle blifva icke mindre än *sex* personer i riksdagen, hvilka erhålla en sådan särskild utmärkelse från Konungens hand, då det deremot enligt mitt förmenande är Riksdagen mera värdigt, att de erhålla den af Riksdagen själf. Ty, ehuru väl jag är lifligt öfvertygad derom, att man i de flesta fall icke bör, icke får tänka sig möjligheten deraf, att ett sådant nådevedermäle ofvanifrån skulle på något sätt inverka på deras ställning till Riksdagen, böra vi dock här undvika ända till skenet af att icke i alla afseenden med ömtålighet gärda om Riksdagens värdighet.

Jag skall också på dessa skäl be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herrar *Eriksson* i Elgered, *Anderson* i Hasselbol och *Olsson* i Kyrkebol förenade sig med herr Beckman.

Herr Gumælius: Utom det att jag instämmer med den föregående talaren, skall jag be att få tillägga några ord.

Vi hafva här icke haft någon egentlig anledning att vara missbelättna med det sätt, hvarpå talmännen blifvit utsedde. Det kan ju hända, att valet någon gång utfallit på annat sätt, än om kamrarne sjelfva skulle hafva valt sina talmän, men i allmänhet har så icke varit fallet. — Vi hafva sålunda icke någon synnerligen stor anledning att klaga öfver de hittills skedda valen, och det är heller icke *min* mening att klandra något af hvad som skett i den vägen. Men då jag tänker på senaste talmansvalet i Första Kammaren, kan jag icke annat än anse, att detta val varit oegentligt, då för närvarande $\frac{3}{4}$ der äro protektionister och $\frac{1}{4}$ frihandlare. De talmän, som der utsågs vid riksdagens början, voro frihandlare båda två. När sedermera en af dem afgick från talmansskapet på grund af sjukdom, utsågs på nytt en frihandlare till talman, hvarigenom alltså frihandelsminoriteten blef tre röster mindre. Då man nu icke kan antaga såsom tänkbart, att icke någon af dessa $\frac{3}{4}$ fans, som skulle hafva varit duglig för talmans- eller vice talmansplatsen derstädes, är det all anledning att antaga, att kammaren, om den fått

Angående
ändring i
§ 52 rege-
ringsformen
och §§ 33
och 51
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

välja sjelf, valt annorlunda, än som nu skedde. Då dessutom för närvarande hvarje röst i den fråga, som egentligen skiljer partierna från hvarandra, är synnerligen dyrbar, anser jag det vara mindre behagligt, att två röster från det parti, som nu ligger under med några få röster, blifva neutraliserade af en tullvänlig regering. Det är visserligen mycket hugnande för oss, att båda talmansplatserna varit och fortfarande äro besatta med personer af det till röstantalet underordnade partiet inom riksdagen, men detta förhållande flyttar dock om fyra röster, och det kan blifva en sådan situation, då detta icke är rätt lämpligt. — Det är temligen otroligt, att, om kamrarna sjelfva finge välja sina talmän, det herskande partiet skulle minska sitt inflytande på voteringarna genom att välja talmän ur egna led. I sådant fall hade det åtminstone sjelf valt och finge därför sjelf bära ansvaret. Men att en högre magt skall reglera omflyttningen af röstsiffrorna genom att utse talmännen, det finner jag icke vara lämpligt, icke önskvärdt, icke nyttigt och icke nödigt.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Ljungman: Då ingen instämt i mitt yrkande om särskild proposition på hvardera motionen för sig, så tager jag för gifvet, att ingen af kammarens ledamöter önskar till hvilande antaga båda. Jag afstår därför från mitt förra yrkande.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å densamma och bifall i stället till det yrkande, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen hafva blifvit besvarad med öfvervägande ja. Som votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt och justerad en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utlåtandet n:o 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets nämnda hemställan och godkänt den af herr Bergius m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 94 ja och 86 nej; hvadan utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående kammarens i dagens sammanträde fattade beslut.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>J. Eliasson</i>	under 10 dagar fr. o. m. den 20 dennes,
›	<i>K. A. Kihlberg</i>	› 10 › › › 20 ›
›	<i>J. H. Andrén</i>	› 14 › › › 20 ›
›	<i>M. G. Bruzelius</i>	› 12 › › › 21 ›
›	<i>E. G. Fredholm</i>	› 14 › › › 20 ›
›	<i>S. Arnoldsson</i>	› 12 › › › 20 ›
›	<i>Halvar Eriksson</i>	› 14 › › › 20 ›
›	<i>A. G. Olsson i Frösvi</i>	› 14 › › › 20 ›
›	<i>L. A. Eklund</i>	› 14 › › › 20 ›
›	<i>C. T. Lind</i>	› 13 › › › 21 ›
›	<i>C. Johansson i Esset</i>	› 12 › › › 20 ›
›	<i>J. F. Schöning</i>	› 9 › › › 25 ›
›	<i>C. E. Thermænius</i>	› 14 › › › 20 ›
›	<i>J. Bromée</i>	› 13 › › › 21 ›
›	<i>A. Swartling</i>	› 14 › › › 20 ›
›	<i>P. Truedsson</i>	› 14 › › › 20 ›
›	<i>J. Jonson i Fröstorp</i>	› 12 › › › 20 ›
›	<i>C. J. Jakobson</i>	› 10 › › › 23 ›
›	<i>P. A. H. Stjernspetz</i>	› 14 › › › 19 ›
›	<i>J. Eklund</i>	› 14 › › › 19 ›
›	<i>O. Larsson i Mörtlösa</i>	› 14 › › › 20 ›
›	<i>C. W. Collander</i>	› 12 › › › 21 ›
›	<i>N. Jönsson i Gammalstorp</i>	› 14 › › › 20 ›
›	<i>A. G. Anderson i Himmelsby</i>	› 14 › › › 20 ›
›	<i>I. Månsson</i>	› 12 › › › 21 ›
›	<i>N. Olsson i Ättersta</i>	› 12 › › › 20 ›
›	<i>J. A. Sjö</i>	› 10 › › › 24 ›
›	<i>A. Liljeholm</i>	› 10 › › › 21 ›
›	<i>S. J. Kardell</i>	› 9 › › › 25 ›
›	<i>Frih. W. G. von Schwerin</i>	› 11 › › › 23 ›
›	<i>C. A. Andersson från Malmö</i>	› 13 › › › 21 ›
›	<i>C. Persson i Stallerhult</i>	› 12 › › › 21 ›
›	<i>J. A. Johansson i Bastholmen</i>	› 14 › › › 19 ›
›	<i>J. Bengtsson i Gullåkra</i>	› 14 › › › 21 ›
och	<i>P. Waldenström</i>	› 10 › › › 20 ›

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 10,45 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.